ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ

КРАТКОСРОЧНА ПРОГРАМА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЕНЕРГИЯ ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ И БИОГОРИВА 2023 – 2025 ГОДИНА

Съдържание

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ 5

II. ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА 6

Основни цели: **6**

Подцели: **7**

III. ПРИЛОЖИМИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ 7

IV. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА 8

4.1. *Географско местоположение* 8

Релеф… **10**

Полезни изкопаеми **11**

Климат **11**

Води… **12**

Почви……. **17**

Земеделски територии **19**

Горски територии **19**

Биоразнообразие **20**

4.2. Площ, брой населени места, население 22

4.2.1. Територия на общината **22**

4.2.2. Населени места **22**

4.2.3. Демографска характеристика и тенденции **24**

4.2.4. Икономическо развитие на община Търговище **25**

4.3. Жилищен сектор 29

4.4. Външна осветителна уредба 34

V. ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВЪЗОБНОВЯМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ 36

VI. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ. ВРЪЗКИ С ДРУГИ ПРОГРАМИ 37

VII. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА И ВЪЗМОЖОСТИТЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ ПО ВИДОВЕ РЕСУРСИ 37

7. 1. Слънчева енергия 38

7.2. Вятърна енергия 41

7.3. Водна енергия 44

7.4. Геотермална енергия 44

7.5. Биомаса 45

VIII. ИЗБОР НА МЕРКИ, ЗАЛОЖЕНИ В НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ (НПДЕВИ) 46

IX. НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА ОТ РЕАЛИЗИРАНИ ПРОЕКТИ 53

X. ОЧАКВАН ЕФЕКТ 57

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АУЕР – Агенция за устойчиво енергийно развитие

БГВ – бойлер за гореща вода

ВИ – възобновяеми източници

ВЕИ – възобновяеми енергийни източници

ВИЕ – възобновяеми източници на енергия

ВЕЦ – Водноелектрическа централа

ВтЕЦ – Вятърна електрическа централа

ДКЕВР – Държавна комисия за енергийно и водно регулиране

ЕЕ – Енергийна ефективност

ЕС – Европейски съюз

ЕСБ – Енергийна стратегия на България

ЕК – Европейска комисия

ЗБР – Закон за биологичното разнообразие

ЗВ – Закон за водите

ЗГ – Закон за горите

ЗЕ – Закон за енергетиката

ЗЕЕ – Закон за енергийна ефективност

ЗЕВИ – Закон за енергията от възобновяеми източници

ЗООС – Закон за опазване на околната среда

ЗРА – Закон за рибарство и аквакултури

ЗУТ – Закон за устройство на територията

ЗЧАВ – Закон за чистотата на атмосферния въздух

КЕВР – Комисия за енергийно и водно регулиране

КЕП – Крайно енергийно потребление

КПД - Коефициент на полезно действие

kW - Киловат

MW- Мегават

kW/h - Киловат час

kW/p - Киловат пик

l/s – литра в секунда

MW/h - Мегават час

GWh - Гигават час

kW-Year - Киловата годишно

kWh/m² - киловат час на квадратен метър

MW/ h -Year - Мегават часа годишно

l/s – литра в секунда

m/s – метра в секунда

НПДЕВИ – Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници

НСИ – Национален статистически институт

ОП – Оперативна програма

ПЧП – публично-частно партньорство

ПНИЕВИБ – програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива

РЗП – разгъната застроена площ

PV – Фотоволтаик

СЦР – Северен централен район

ФЕ – фотоволтаична енергия

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Настоящата програма е разработена в съответствие с Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници (НПДЕВИ), чл. 10, ал. 1 и ал. 2 от Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ).

Тя е насочена към активизиране на държавната политика за устойчивото използване на ВЕИ на общинско ниво, съобразно специфичната ситуация във всяка община.

Принципите, които са залегнали в разработването на НПДВЕИ, и които имат отношение към регионалната политика, са следните:

Децентрализация: Разширяване на отговорностите на регионалните и местните власти от планиране към реализиране на НПДВЕИ.

Планиране: Реализирането на НПДВЕИ се осъществява чрез областните и общинските програми и подлежи на актуализиране в резултат на мониторинга и оценките от прилагането й.

Ангажираност: Мерките на националната политика за развитие на ВЕИ не заместват, а допълват местните мерки.

Състезателност и прозрачност: Съобразно качеството на предлаганите проекти (което се проверява допълнително от АУЕР на база икономическа ефективност на инвестициите) и в съответствие с принципите за прозрачност и яснота, областните и общинските програми се конкурират за ефективно използване на местните ресурси.

Партньорство и сътрудничество: осъществяване на дейностите по планирането и реализацията НПДВЕИ чрез партньорство с централните, регионалните и местните власти, НПО, бизнес-средите, научните организации (университети и институти).

Информационно осигуряване: наличие на актуална информация на регионално и местно равнище относно изпълнението на НПДВЕИ.

Очаквани ефекти от подобряване на взаимодействието между централните и местните органи на изпълнителната власт:

- балансиране на икономическите, екологичните и социалните аспекти при усвояване потенциала на ВЕИ.
- институционална и секторна координация при решаване на задачите за развитие на ВЕИ.
- Повишаване на квалификацията в институциите на регионално ниво в прилагането на общинските програми по ВЕИ.
- изграждане на информационна система за подпомагане на дейностите по ЕЕ и ВЕИ на местно ниво.

II. ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА

Република България ще се стреми да постигне до 2030 г. най-малко 27.09% дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия. Така определената национална цел следва да бъде постигната чрез увеличаване на потреблението на енергия от ВИ и в трите сектора: електрическа енергия, топлинна енергия и енергия за охлаждане, и транспорт.

Възприетата в ИНПЕК прогноза за развитие на енергийния баланс на страната за периода от 2020 г. до 2050 г. отразява приоритетното значение на енергийната ефективност за прехода на българската икономика към нискоемисионна и приносът на енергията от ВИ за намаляване емисиите на парникови газове (ПГ).

Прогнозата за енергийния баланс на страната предвижда през 2030 г. увеличаване на дела на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия с 11.09 процентни пункта, спрямо определената за Република България в Приложение I на

Директива 2009/28/ЕО5 национална цел за 2020 г. Планираното увеличение отчита ранните усилия на България от очакваното преизпълнение през 2020 г. на националната задължителна цел от 16% дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия и надхвърля референтните стойности за увеличение на дела на енергията от ВИ за 2022 г., 2025 г. и 2027 г., посочени в чл. 4, параграф 1, б. а), т. 2) от Регламент (ЕС) 2018/1999.

При определянето на националната цел до 2030 г. Република България е следвала препоръките на ЕК, България да повиши равнището на амбициозност за 2030 г., като предвиди дял на енергия от ВИ най-малко 27%.

По този начин Република България ще допринесе в максимална степен за по-бързото нарастване на потреблението на енергия от ВИ и постигането през 2030 г. на поне 32-процентен дял на енергията от ВИ в брутното крайно потребление на енергия в

Европейския съюз.

Общинската Програма е съобразена с развитието на особеностите и потенциала на община Търговище за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива и действащият общински план за енергийна ефективност.

Основни цели:

Насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници, подобряване на средата за живот и труд, чрез определяне на възможните дейности, мерки и инвестиционните намерения на общината.

Създаване на условия за активизиране на икономическия живот в общината при спазване на установените норми за вредни вещества в атмосферата.

Подцели:

- Подобряване енергийното управление на територията на общината и намаляване разходите за енергия в обекти и сгради, финансирани от общинския бюджет чрез:
- Внедряване на енерго спестяващи технологии и мерки;
- Усъвършенстване на организацията за поддръжка и контрол на енергийните съоръжения.
- Подобряване качеството на енергийните услуги.
- Достигане на нормативните изисквания за осветеност в учебни, детски, социални и здравни заведения, улици, пешеходни зони и други.
- Осигуряване на оптимални условия за работна среда.

Повишаване нивото на: Информираност, култура и знания на ръководния персонал на общинските обекти, експерти и специалисти на общинската администрация за работа по проекти от фондовете по енергийна ефективност; Квалификация на експлоатационния персонал.

Създаване на системата за събиране на информация за енергопотреблението на общинските обекти и изготвяне на точни анализи и прогнози.

Изготвяне на проекти за финансиране от Програмите на Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, Министерство на регионалното развитие и благоустройството, Министерство на образованието, младежта и науката, Програма за развитие на селските райони и други за внедряване на енергоспестяващи технологии и мерки.

Включване в Национални, регионални, областни и местни проекти за Евроинтеграция и партньорство за съвместно финансиране.

Използване потенциала на екипа на общината, на Съюза на учените в България и изграждане на партньорство при реализиране на мероприятия за енергийна ефективност.

III. ПРИЛОЖИМИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

- ✓ Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ);
- ✓ Закон за енергетиката (ЗЕ);
- ✓ Закон за устройство на територията (ЗУТ);
- ✓ Закон за опазване на околната среда (ЗООС);
- ✓ Закон за биологичното разнообразие (ЗБР);

- ✓ Закон за собствеността и ползването на земеделски земи

(ЗСПЗЗ);

- ✓ Закон за горите;
- ✓ Закон за чистотата на атмосферния въздух и подзаконовите актове за неговото прилагане;
- ✓ Закон за водите;
- ✓ Закон за рибарство и аквакултурите;
- ✓ Наредба № 14 от 15.06.2005 г. за проектиране, изграждане и въвеждане в експлоатация на съоръженията за производство, преобразуване, пренос и разпределение на електрическа енергия (ЗУТ);
- ✓ Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (ЗООС);
- ✓ Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ЗООС);
- ✓ Наредба № 6 от 09.06.2004 г. за присъединяване на производители и потребители на електрическа енергия към преносната и разпределителната електрически мрежи (ЗЕ);
- ✓ Наредба № 3 от 31.07.2003 г. за актовете и протоколите по време на строителството (ЗУТ).

IV. ПРОФИЛ НА ОБЩИНАТА

4.1. *Географско местоположение*

Община Търговище заема площ от 840,5 кв. км., разположена в източната част на Дунавската равнина с плодородна земя и живописни местности. На север общината граничи с община Лозница, на североизток с Хитрино, на изток с общините Шумен, Велики Преслав и Върбица, на юг с Омуртаг, а на запад с общините Антоново и Попово.

Общинският център отстои на 320 км от София. Близостта на града до изходните пунктове на страната – Варна (121 км.) и Русе (99 км.), го превръщат в естествено стратегическо кръстовище на тези направления. Удобна е и връзката през Котел за Южна България

Местоположение на общ. Търговище

Територията на общината се характеризира с изразен равнинен, хълмисти ниско-планински релеф, с надморска височина между 150 и 690 метра. Районът обхваща Търговищкото поле през което преминава река Врана, на юг са разположени северните склонове на Преславската планина където се намира най-високата точка в общината - връх Коджакус - 690m. Има преливане на равнинен, хълмист и нископланински релеф. Изключение правят много стръмните склонове в пролома на р. Врана при Търговищки проход.

Централните и северните части на общината, попадащи в Дунавската равнина и Лудогорското плато, обхващат хълмисти равнини и разчленени плата със заоблени форми, просечени на места от дълбоки долове и ровини. Не са регистрирани срутища, свлачища и други ограничителни физикогеоложки явления.

Горските територии включват площта на Държавния горски фонд и заемат 196, 7 km2. Общината разполага с 31 защитени природни обекти, от тях 6 са забележителности. Ловно - туристическият район на територията на общината е 3000декара, площта на курортните гори разположени в местността Боаза са 17 декара. По-големи язовири са Пресиян, Лиляк, Съединение, Фисека, и други. По-голяма част от територията е покрита със сиви горски почви, също голяма част заемат черноземните почви, около реките и деретата се срещат алувиално-ливадни почви.

Около град Търговище се простират няколко зони: Драката, Момина чешма, Кованлъка, Серсема (до с.Разбойна), Чокята (между с. Лиляк и квартал Въбел), и др. През територията на общината преминава железопътната линия свързваща София и Варна, с една железопътна гара "Търговище". В околностите на село Буховци е разположено закрито летище.

Карта на общ. Търговище

Географското разположение, климатът и релефът на Община Търговище предопределят наличието на благоприятни условия и предпоставки за приоритетно развитие на отделни отрасли на икономиката на общината, като селско стопанство, горско стопанство, селски и еко туризъм, преработка на селскостопанска продукция и други.

Релеф

Територията на община Търговище се характеризира с разнообразие и преливане на равниннодолинен, хълмист и нископланински релеф. Надморската височина варира от 150 до 690 метра. За град Търговище надморската височина е около 170 м. Северната част

от територията е разположена в Търговищкото поле по поречието на река Врана. Територията на общината, южно и западно от гр. Търговище, обхваща нископланински терени от Преславско Драгоевската планина (с най-висок връх "Коджакус" – 690 м.) и Северосланнишкия плоскоридов район. Плоските и разлати била на планината имат платовиден характер. От тях се спускат умерено стръмни склонове. Изключение правят много стръмните склонове в пролома на р. Врана при Търговищки проход (м. „Боаза"). Централните и северните части на общината, попадащи в Дунавската равнина и Лудогорското плато, обхващат хълмисти равнини и разчленени плата със заоблени форми, просечени на места от дълбоки долове и ровини. Не са регистрирани срутища, свлачища и други ограничителни физико-геоложки явления.

Полезни изкопаеми

Общината е бедна на рудни полезни изкопаеми, но е богата на промишлени находища от скални материали, глинест мергел и червена глина. Варовици, пясъчници и мергели има в районите на гр. Търговище, и селата Стража, Кралево, Лиляк, Пролаз, Цветница. В районите на гр. Търговище, с. Александрово и с. Пробуда има запаси от 1,8 млн. куб.м глинест мергел за производство на тухли и керамика. Скалните материали в м. „Боаза" са със запас 3,5 млн. куб.м, Лиляк – 25 млн. куб.м и Кралево – 18 млн. куб.м, които могат да задоволят потребностите на целия Североизточен район за планиране. Други полезни изкопаеми не са разкрити.

Климат

Община Търговище попада в зоната на умерено-континенталната област на България и поточно в климатичния район на Средна Дунавската равнина със средногодишна температура +10.7°С. В сравнение с териториите на север, тук зимите са с умерени студове, а летата – с умерени горещини. Характерни белези на климата са също значителната годишна температурна амплитуда, пролетно-летния максимум на валежите, кратък период на снегозадържане, преобладаващи ветрове от запад и висока честота на тихо време.

Температурният режим в района на общината е в тясна зависимост от надморската височина и долинно-планинския характер на релефа, които се явяват основните азонални фактори при формиране на климата по тези места. Съгласно данните от МС Търговище средните юлски температури са 20.2°С, януарските – 1.3°С, априлските – 10°С, а октомврийските – 11.2°С. Денонощните температурни амплитуди през зимата най-често попадат в градацията „умерени" - от 6 до 9°С, а през лятото нарастват и се преместват към градацията „значителни" – от 10 до 12°С. Периодът с трайно задържане на температурите

над 5°С е с начало 17.03 и край – 27.11. Началото на трайно задържане на температурите над 10°С е 11.04, а края – на 28.10.

Средногодишното количество на валежите в района е между 550 и 680 мм, което е по-ниско от средните показатели за страната. Най-малко валежи падат през есента (21.2% от всички валежи), а най-много през пролетта (31.0%), като най-валежни са месеците май и юни – по около 80 мм средно месечно. Годишният ход на валежите има подчертан континентален характер. Средната дата на образуване на първата снежна покривка е 11 декември, а за задържане на последната е 13-15 март. Средният брой дни със снежна покривка е около 48. Средната дата на последния пролетен мраз е 11 април, а на първите есенни слани – 27 октомври.

Районът попада в зоната на най-рядко и с най-малък размер отвяване на снежната покривка. Преобладават ветрове със западна компонента (северозападни и югозападни, около 53% годишно), а най-слаби и редки са ветровете от север-североизток. Висока е честотата на тихо време (около 60% от годината). През пролетта от запад и югозапад нахлуват влажни въздушни маси. Не по-малко значение за формирането на климата има и пренасянето на въздушни маси от тропичен произход, най-често през лятото. По средна скорост с най-висока са ветровете от северозапад (4.8м/сек), следвани от тези от запад, югозапад и юг. Ветровете от останалите сектори са със средна скорост около 3.4-3.7 м/сек.

Средногодишната влажност на въздуха е сравнително висока – около 73%, като най-висока е тя през месеците ноември, декември и януари (по 82%), а най-ниска – през юли и август. Средногодишния брой на дни с мъгли е 26.6 , като в периода октомври-май се случват 83.5% от тях.

Относителната средногодишна продължителност на слънчево греене е 50%, като най-висока е тя през август – 70% и юли /68%/. Измерена в часове, средногодишната продължителност на слънчево греене за станция Търговище е 2204 ч. Територията на общината е в зоната с високи сумарни стойности на слънчевото греене и е налице потенциал за използване на соларна енергия.

Води

Община Търговище е сравнително бедна на водни ресурси. Повърхностните води на територията на община Търговище се формират основно във водосбора на р. Камчия и в частност във водосбора на левия приток на р. Голяма Камчия - река Врана, а също и в изворните части от водосборите на реките Биюкдере (Голяма река), част от водосбора на р. Янтра и на реките Черни и Мали Лом, част от водосбора на р. Русенски Лом.

По отношение на управлението и опазването на водите, територията на общината попада в два района за басейново управление - Черноморски и Дунавски, но и двата са разположени в Екорегион №12 „Понтийска Провинция”. В Черноморския район за басейново управление е водосбора на р. Врана, а в Дунавския район за басейново управление са изворните части на реките Бели и Черни Лом и Голяма река.

Речната мрежа основно включва река Врана, главна отводнителна артерия на община Търговище и нейните притоци - река Сива, Калайджи дере, Овчарско дере, Дългашко дере и река Вардунска. Реките са маловодни, с непостоянен отток и малки водосбори, с плитки неизразителни речни корита и пороен характер. Средната гъстота на речната мрежа не надвишава 0,6-0,8 км². Всички реки имат снежно-дъждовен режим. Пълноводието е характерно само за пролетния сезон, в зависимост от топенето на снежната покривка и настъпването на валежния максимум. Оттокът на реките е разпределен крайно неравномерно през годината, като през летните месеци силно намалява и част от реките пресъхват. Водоносните пластове в крайречните тераси са с малки мощности, с незначителни статични и динамични запаси.

Река Врана води началото си от извор (Хайдушкото кладенче), намиращ се на 580 м н. в., почти на седловината между върховете Саръ баба - Жълтият юнак, висок 613 м и Големия рът - 596 м, в хълмовете северно от гр. Омуртаг. Тече на североизток в широка долина и след голям завой поема в северозападна посока. Навлиза в дълбока проломна долина в западната част на Преславска планина и преминава през живописната местност „Боаза“, протича през град Търговище и минава по южното подножие на Шуменското плато в посока югоизток до с. Хан Крум, където се влива в р.Голяма Камчия на 86 м н.в. Дължината на р. Врана е 67,6 км и събира водите си от 937,6 км². Дебитът ѝ е силно променлив и варира от 12 куб.м/сек до 25.20 куб.м/сек. В речната си система включва дълги десни притоци от североизточните склонове на Преславска планина, които текат в дълбоки долове и къси леви притоци. По-значимите ѝ притоци обаче са леви - Сива река, Кешка река, Аширi дере и Керизбунар (Съединенска река), а десни – Пакуша (Лакоша, Чираджи, Чиранджи), Калайджи (Осенка) и Кралевска река. На притока Керизбунар е изграден язовир „Съединение“.

Река Сива е втората по значение за община Търговище. Започва течението си от местността Алчака, източно от с. Цветница. Тече на североизток през с. Лиляк, протича през западните квартали на гр.Търговище и се влива в р. Врана. Дълга е 22,2 км , а водосборната ѝ площ е 66,3 км².

Коритата на двете реки, които преминават през гр. Търговище са коригирани и облицовани. Продължава да се извършва ефективна експлоатация на ГПСОВ-Търговище и това се потвърждава от доброто имисионно състояние на азотните и фосфорните показатели на р. Врана в пунктовете за измерване след общинския център.

Река Драгановска (Вардунска река или Вардундере) води началото си на 509 м н.в., от извор чешма североизточно под вр. Саръбаба (614 м) и на 4 км югозападно от село Вардун. Тече в югоизточна посока в широка долина през историко-географската област Герлово, като коритото ѝ почти по цялото си протежение е коригирано с водозащитни диги. Влива се в западната част на язовир "Тича", на 185 м н.в. при село Ловец, извън от границата на община Търговище. Дълга е 24,5 км и събира водите си от 133 км² водосборна площ. Водите на реката основно се използват за напояване. На приток на реката е изграден язовир "Черковна".

На територията на общината са разположени изворните области на реките Черни Лом и Малки

Лом. Река Малки Лом води началото си от чешма-извор „Царска чешма“ северозападно от вр. Каменец и североизточно от с. Голямо Ново, почти до границата на община Търговище. Тече на северозапад през тясна каньонова долина и се влива в р. Бели Лом. Река Черни Лом извира от южното подножие на Лилякското плато на 480 м н.в., североизточно от село Александрово. Тече на северозапад-запад и при с. Априлово променя посоката на север и излиза от пределите на община Търговище. Образува речна система с къси десни притоци.

Река Биюкдере (Голяма река) извира североизточно от вр. Маята (628 м) в Лиса планина, западно от с. Горско село община Омуртаг. Водите на реката текат на север и запад и се вливат в яз.“Ястребино“ – вън от границите на общината.

На територията на община Търговище има 50 изкуствени водоема – тип малки язовири, изградени през 60-те години на миналия век и основно стопанисвани от „Напоителни системи“. Те са сезонни, оразмерени да поемат високите води през пълноводния период и тяхното преразпределяне през летните месеци за напояване. По-големите язовири са яз. „Съединение“, който е включен в списъка на комплексните и значими язовири в Република България с общ обем 12 810 м³, яз. „Търговище“ (6400 м³) и яз. „Овчарово“ (3400 м³). Други големи язовири с изявено стопанско и рекреационно значение за общината са „Поляница“, „Черковна“, „Лиляк 1“, „Вардун 1“ и „Фисека“ („Буховци”). С настъпилите изменения след 1989 г., включително на собствеността и

управлението им, част от язовирите в общината са частично неизправни и някои от тях представляват опасност за населението. Единадесет от язовирите са разрушени, заблатени или бракувани, а седем са оценени като потенциално опасни: „Вардун 1“, „Лиляк 1“, „Овчарово“, „Пресиян“ и „Руец“. Останалите се използват за водоснабдяване, промишлени и селскостопански нужди. Всички язовири на територията на община Търговище са предназначени за напояване и са със земно-насипни язовирни стени и тръбни основни изпускатели. Поради това, този тип язовири изискват своевременна поддръжка и управление, особено през последните години на масови аварии и наводнения.

Регистър на язовири и водоеми в община Търговище

	Язовир	**Площ (дка)**	**Обем (хил.м^3)**
1.	Александрово	5,5	
2.	Баячево	76,6	122
3.	Божурка		
4.	Божурка	4,123	
5.	Братово	16,4	
6.	Бряг		
7.	Буховци		
8.	Буйново 1	170,8	695
9.	Вардун 1	167	1000
10.	Вардун 2	64,7	211
11.	Голямо Ново 1	12,3	70
12.	Голямо Ново 2	8,4	17
13.	Давидово		
14.	Давидово		
15.	Дългач	17	
16.	Здравец	18	
17.	Копрец	64,9	247
18.	Кралево	147,2	1050
19.	Лиляк 1	487	1230
20.	Ловец	2	
21.	Макариополско	23,5	128

22.	Макариополско 2	18,5	
23.	Маково	20,6	20
24.	Мировец	28,2	14
25.	Овчарово	345	3400
26.	Острец	13	8
27.	Подгорица	46,9	10
28.	Преселец	42,5	15
29.	Пресиян	112	950
30.	Ралица	71,8	6
31.	Руец	83	626
32.	Съединение	2510	12 810
33.	Стража	7,8	9
34.	Търговище	580	6400
35.	Търновца	20,7	
36.	Цветница	2,5	
37.	Черковна	570	1800

Източник: община Търговище

В общината има 4 находища на минерални води, които са подходящи за балнеолечение и бутилиране: - Сондаж 1 минерален извор „Боаза“ е разположен на 8 км югозападно от град Търговище. Температурата на минералната вода е 27°C. Началният водоприток в сондажа е получен на дълбочина 370 м, а основния е в интервала 425-450 м. Крайната дълбочина на сондажа е 460 м. Максимален експлоатационен дебит е 1,50 л/сек, а средния експлоатационен дебит е 0,95 л/сек. В балнеоложко отношение водата оказва благоприятно влияние при бъбречно-урологични, стомашно-чревни и чернодробно-жлъчни заболявания, както и при хронични и професионални интоксикации. Водата е алкална, хладка, без мирис, с приятен вкус и голяма лековитост. Освен за балнеолечение, тя се бутилира и продава в страната и чужбина.

- Сондаж 2 с № Р-77х, гр. Търговище, бул. "Ал. Стамболийски" № 31, имот № 000431. Дълбочината на водното ниво от повърхността е 122 м., дебит на водоизточника 7,471 л/сек, температура на водата 45,8°C. Водочерпенето се извършва с помпа. Състоянието на сондажа е добро, а собствеността общинска. Минералната вода от

сондажа се използва от „Терем“ ЕАД - клон Търговище, както и за питейно-битово водоползване от граждани.

- Сондаж 3 с №Р-109х (Славиния), гр. Търговище, кв. „Въбел“, имот с № 000039. Дълбочина на водното ниво от повърхността 134.6 м, дебит на водоизточника 11,5 л/сек и температура на водата 24°С. Сондажът е пуснат в експлоатация през м. октомври 1987 г. В момента сондажа попада в района на завод за плоско и домакинско стъкло на „Тракия глас България“ ЕАД, но фирмата не проявява интерес за ползване на водата. Сондажът е в лошо състояние и е общинска собственост.
- Сондаж 4 - дълбок и неидентифициран.

Районът се характеризира с липса на плитки подпочвени води. Поради крайно ограничените водоизточници на територията на общината недостигът на питейна вода се покрива чрез ползването на външни водоизточници.

Почви

Община Търговище е разположена в Източна Дунавска равнина, като включва части от Източен Предбалкан и нископланинските масиви на Преславска планина. Наблюдава се съчетание от равнинно-платовидно-хълмист до нископланински релеф, с карстови форми и асиметрични долини. Разнообразната надморска височина, геоложката основа, сравнително сухият континентален климат и общо взето сухолюбивата тревна растителност представляват основните фактори, спомогнали за формирането и разпространението на разнообразно почвено покритие.

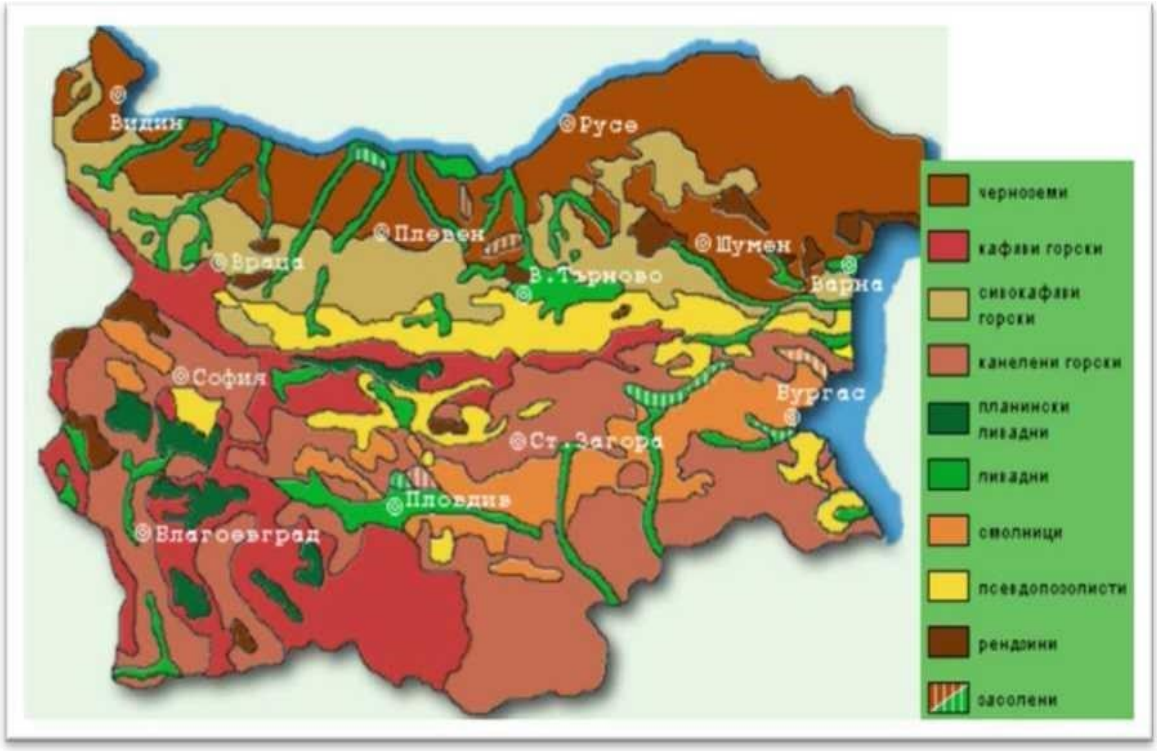

Най-голяма част от територията на общината е покрита със сиви и кафяви горски почви. Разпространени са в западните платовидни и южни части (Преславска планина). По механичен състав те са тежко песъчливо-глинести. Характеризират се с добри воднофизични свойства, със средна до слаба водопроницаемост, добра водозадържаща способност и сравнително благоприятен въздушен режим. Количеството на хумуса е най-високо в повърхностният хоризонт, а в дълбочина намалява. Северните и централните части на общинската територия (Търговищкото поле) са преобладаващо заети от излужени, слабоизлужени, типични и карбонатни черноземи с мощен почвен профил от 60-80 см., а само на хумусния слой е 20-25 см. Водно-физичните им характеристики осигуряват сравнително лека обработка и високо естествено плодородие. Количеството на хумуса в тези почви е средно до голямо, като в едноментровия почвен пласт то се движи от 220-320 т/ха. Характерно за тези почви е разпрашаването на повърхностния пласт при засушаване, както и не добрия въздушен режим. Положителните им характеристики са свързани с високата им влагоемкост и добра осигуреност с хранителни вещества. Основните отглеждани култури са зърнено-житните – пшеница, ечемик и др., както и техническите кулутри - рапица, слънчоглед, царевица и др. В областта Герлово почвите са преобладаващо силно излужени и оподзолени черноземи, както и тъмносиви горски. Най-слабо представени са т.нар. „акумулативни“ почвени типове, каквито са алувиалните, алувиално-ливадните и смесени алувиално-делувиални почви, които са ограничено разпространени в северната част и развити основно в разчлененитe релефни форми, по заливните и ниските надзаливни тераси на реките и по-малките им притоци. Те се отличават с добър физикомеханичен състав, с много добър воден и хранителен режим и високо естествено плодородие - добри характеристики, подходящи за отглеждане на зеленчукови и овощни насаждения, ягоди, царевица и др.

Като природен ресурс, почвите са един от важните фактори за развитие на основния отрасъл на аграрния сектор – растениевъдството. Те благоприятстват развитието на зърнопроизводството и частично на зеленчукопроизводството. Този ресурс се използва ефективно и подпомага развитието на икономиката на община Търговище. От деградационните процеси, засягащи почвите в общината, най-съществен за екологичното състояние на района е ерозията, чието развитие е в степен, изискваща провеждане на конкретни противоерозионни мерки и действия. Орографските особености на района не благоприятстват ветрова ерозия, но създават условия за водна ерозия. Големите наклони на терените, обемът и интензивността на валежите в съчетание с почвените условия са част от факторите, които определят интензивността на ерозията. На много места се забелязват

терени с нарушени почви, площи обрасли с дървесна и храстова растителност, и напълно оголени площи – ровини, сипеи и скали. Всички реки и долове имат каменисти дъна и стръмни склонове, обрасли с гори. Поради това ерозията в земеделските и горски земи не е с големи размери. Важно е да се има предвид, че скоростта на ерозията е различна при различните типове растителна покривка, като естествената ерозия се ускорява под влияние на човешката дейност. Незасетите обработваеми земи са подложени на много поголяма ерозия. Широколистните насаждения в горския фонд, със своите водозадържащи функции имат изключителна роля за предотвратяване на тези процеси. В община Търговище са констатирани ерозионни процеси на площ 12 хил. дка земи и горски територии. Тези процеси са овладени в последните години и имат затихващи функции. Това не означава, че комплексните мерки за борба с ерозията трябва да се преустановят. Напротив, общината има нужда от постоянни лесотехнически мерки за подобряване на горскорастителната покривка. На територията на община Търговище няма заблатени почви. На места се наблюдава замърсяване на почвите с тежки метали и с продукти за растителна защита. Положително е обстоятелството, че в общината няма налични количества залежали пестициди и не е установено превишаване на допустимите норми на замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители, вкл. нефтопродукти. В община Търговище има слабо развито животновъдство, но добре развито пчеларство.

Земеделски територии

Площта им възлиза на 54975.3 ха – 65.42 % от територията на общината. От тях обработваемите земи – ниви са 41 731.4 ха, а трайните насаждения заемат 3 342.3 ха. Селскостопанският фонд включва и 5 982.6 ха мери, пасища и ливади. Другите земеделски територии, са с площ от 3 919.0 ха. В тях са включени и така наречените земи по §4 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи с обща площ от 308.4 ха.

Като цяло агроекологичният потенциал на територията на общината може да се оцени като благоприятен за специализация в земеделско производство на култури, които имат по – развита коренова система (ръж, овес, картофи и др.) и са способни да извличат необходимите им хранителни вещества от по-слабо запазен субстрат.

Горски територии

Основните насоки за развитието на държавните горски територии се определят от горскостопанския план (лесоустройствения проект) на стопанството. Той дава насоки за по-нататъшното стопанисване на всяко отделно насаждение и общо за ловното стопанство с оглед да се постигне максимален качествен и количествен ефект от стопанската дейност,

както и гледна точка на дървопроизводството, а така също и увеличаване на биологическата устойчивост на насажденията и използване на всички останали полезни функции на гората.

Горските територии са вторият по площ елемент на структурата на общинската територия. Заемат 20 143.2 ха или 23.97 % от нея. Те обхващат специалните гори по чл. 5, ал. 3 от Закона за горите – 1 909.0 ха, защитените гори по чл.5, ал.2 на същия закон -117.7 ха и другите горски територии, вкл. дървопроизводителните гори – 18 116.5 ха;

Основните проблеми за подобряване на горския сектор са свързани с трудности при управлението на горския фонд поради ограничените налични ресурси за лесовъдни мероприятия, ниското ниво на защита от пожари и други бедствия и лошото състояние на горските пътища.

Биоразнообразие

Релефа, геоложката основа, почвено-климатичните условия и проявата на антропогенна дейност са главните фактори, определящи растителното и животинско разнообразие. Според геоботаническото райониране на Р България, община Търговище попада в Европейска широколистна горска област, Илирийска (Балканска) провинция и включва части от крайдунавския и севернобългарския фитогеографски райони. В по-голямата си част растителността има сравнително стар произход. В Преславска планина са се запазили реликтните видове конски кестен и див рожков. Силно преобладаващи са широколистните гори, съдържащи богато видово разнообразие. Иглолистните участъци са плод на залесявания (предимно черен бор). Преходите към горите и много билни участъци са покрити с тревнохрастова растителност. От естествено разпространените дървесни видове, най-широко участие имат церът, зимният дъб, благунът, липите, габърът, брястът, кленът, шестилът, ясените, мъждрянът, келявият габър, брекината, яворът и др. Незначително е разпространението на космания дъб, сребролистната липа, мизийския бук и др. При изкуствено създадените чрез залесяване насаждения са използвани черен бор, бял бор, зимен дъб, сребролистна липа, едролистна липа, планински ясен, явор, бук, червен дъб, акация, топола и други. Тези дървесни видове образуват както чисти, така и смесени насаждения. От храстите най-често се срещат глог, люляк, драка, дрян, леска, шипка, къпина, смрадлика и др. Тревната покривка е сравнително бедна, представена предимно от житни треви, детелина, ягода, коприва, млечка, лепка и др. Сравнително голямо е присъствието на степни флорни елементи, в по-сухите участъци и в разредените гори.

Защитени растителни видове в района са: находищата на урумово лале, гръцка и черноморска ведрица, горска съсънка, лудо биле, блатно кокиче, оливиеров минзухар, пролетна циклама и пролетно котенце. Разпространени са още други видове български и

балкански ендемити - румелийска звъника, прашникова асинеума и др. От редките растителни видове – няколко вида перуники, росен, 6 вида орхидеи, коило и кокиче. Голямото растително богатство на Търговищкия край се допълва от находищата на лечебни растения - глог, шипка, жълт кантарион, риган, бял равнец, коприва, мащерка, смрадлика, живовлек, слез, черен оман, решетка, горска иглика, седефче, хвощ и др. За да се запази разнообразието на лечебните растения, общината издава разрешителни за допустими количества и дава указания за брането и тяхното съхраняване, като се съобразява с квотите, дадени от РИОСВ-Шумен.

Животинският свят от своя страна в резултат на мозаичността на ландшафта на Търговищка община, с различни по площ сухоземни и водни екосистеми и със сложното съчетание на абиотичните, биотичните и антропогенните фактори на средата, е богат на представители от една твърде разнообразна и интересна фауна. Съгласно зоогеографско райониране, територията на община Търговище попада в два зоогеографски района на Евросибирската подобласт - Дунавски район и Старопланински район (за югоизточната част от общинската територия).

Гръбначната фауна, която е най-добре проучена и чийто природозащитен статус у нас е най-добре регламентиран, в района на проучваната територия е представена предимно от различни видове бозайници, птици, земноводни, влечуги и риби характерни за тази част от България. Тя е с типичен за Предбалкана видов състав и скромни естествени популации, с изключение на птиците. При бозайниците е характерно значително видово разнообразие. От гризачите често срещани са катерица, обикновена горска мишка, полевки и др.; от хищниците – лисица, вълк, чакал, златка, белка, невестулка, черен пор, дива котка, язовец и др., а от чифтокопитните – дива свиня, благороден елен, елен лопатар, сърна и др.; зайци; къртици, както и различни видове прилепи, обитаващи пещерните и скални образувания в общинската територия. От влечугите и земноводните често срещани са горски гущер, тритон, дъждовник, слепок, медянка, пепелянка, кафява кръстата жаба, пъстър смок, ливаден гущер, костенурки и др. Птичият свят показва голямо разнообразие на видове, като едни от тях обитават горските масиви, а други полския район. Наблюдават се: кукувица, бухал, сойка, славей, кълвач, чучулига, червеногърба сврачка, синявица, сокол, ястреб, орел, яребици, фазани, пъдпъдъци, гълъби, гургулици и др. По време на прелет из водните площи в района се задържат зеленоглавка, бърнета, белочели гъски, сива гъска и други предимно защитени видове. Във водоемите и реките на територията на община Търговище ихтиофауната е многообразна. В реките и язовирите се срещат около 16 вида риба: бабушка,

речен кефал, бяла риба, червеноперка, лин, скобар, обикновена кротушка, бяла и черна мряна, обикновена каракуда, моруна, сребриста каракуда, шаран, различни видове щуки, сомове, бодлоперки, речен рак и др. Най-характерни представители на безгръбначните са брумбар-гъсеничар, брумбар-носорог, голям дъбов сечко, майски брумбар, пеперуда педомерка, пеперуда гъботворка, многоножки и др.

Застрашените животни, вписани в Червената книга на България, които се срещат в района на община Търговище са: смок мишкар, бял щъркел, гълъб-хралупар, черна каня и обикновен хомяк. Защитени птици са малък креслив орел - единични екземпляри, обикновен мишелов, голям ястреб, малък ястреб, белошипа и черношипа ветрушка - единични екземпляри по време на прелет, сокол орко, бухал, ушата сова, забулена сова, кукумявки и др.

Доброто екологично състояние на повечето водни обекти в общината е предпоставка за развитие на рибарство и риболовен туризъм.

4.2. Площ, брой населени места, население

4.2.1. Територия на общината

Територията на общината е 840,429 km^2 и е най-голямата сред 5-те общините на областта, което съставлява 31,01% от територията на областта. Границите ѝ са следните:

- на юг – община Омуртаг;
- на югозапад – община Антоново;
- на запад – община Попово;
- на север – община Лозница, област Разград;
- на североизток – община Хитрино, област Шумен;
- на изток – община Шумен и община Велики Преслав, област Шумен;
- на югоизток – община Върбица, област Шумен.

4.2.2. Населени места

Общината се състои от 52 населени места. Списък на населените места, подредени по азбучен ред, население и площ на землищата им:

Населени места в община Търговище и население по постоянен и настоящ адрес към 15.12.2022 г.

	Населено място	**Население по постоянен и настоящ адрес към 15.12.2022г.**
1	гр. Търговище	36411
2	с. Алваново	84
3	с. Александрово	195
4	с. Баячево	755

5	с. Бистра	133
6	с. Божурка	252
7	с. Братово	203
8	с. Буйново	599
9	с. Буховци	536
10	с. Вардун	1112
11	с. Васил Левски	296
12	с. Голямо ново	1120
13	с. Голямо Соколово	427
14	с. Горна Кабда	25
15	с. Давидово	421
16	с. Драгановец	453
17	с. Дралфа	471
18	с. Дългач	415
19	с. Здравец	414
20	с. Копрец	175
21	с Кошничари	70
22	с. Кралево	861
23	с. Кръшно	220
24	с. Лиляк	1129
25	с. Ловец	352
26	с. Макариополско	547
27	с. Маково	224
28	с. Миладиновци	140
29	с. Мировец	48
30	с. Момино	209
31	с. Надарево	389
32	с. Овчарово	571
33	с. Осен	17
34	с. Острец	403
35	с. Пайдушко	160
36	с. Певец	72
37	с. Подгорица	957
38	с. Преселец	299
39	с. Пресиян	130
40	с. Пресяк	233
41	с. Пробуда	627
42	с. Пролаз	92
43	с. Разбойна	496
44	с. Ралица	207
45	с. Росина	316
46	с. Руец	1066
47	с. Стража	543
48	с. Съединение	208
49	с. Твърдинци	114

50	с. Търновца	343
51	с. Цветница	68
52	с. Черковна	600

Източник: ГД ГРАО

4.2.3. Демографска характеристика и тенденции

Населението в община Търговище към 31.12.2021 г. е 53 041 човека. То намалява в периода 2011-2021 г., като процесът се характеризира с по-неблагоприятни стойности в сравнение със страната, но намалението е по-слабо спрямо средното за област Търговище

Население, 2011-2021 г.

	2011	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
България	7327224	7284552	7245677	7202198	7153784	7101859	7050034	7000039	6951482	6 916 548	6 838937
Област Търговище	119865	118786	117719	116420	115211	113694	112474	111597	110914	110 027	108117
Община Търговище	**56868**	**56478**	**56083**	**55596**	**54974**	**54428**	**54155**	**54008**	**53901**	**53716**	**53041**

Източник: НСИ

Годишната динамика на броя населението в страната, областта и общината е сходна, като дори намалението в община Търговище е по-слабо от това в страната, което предвид демографският срив в определени райони може да се интерпретира положително.

В последните години се наблюдава устойчива тенденция за намаляване на общия брой на населението в общината, което в периода 2011-2021 г. е намаляло с 3827 д. или средно с около 383 човека годишно.

Демографското състояние в градовете показва същата тенденция към намаляване на населението, каквато се наблюдава в общините. Това означава, че е изчерпан демографският потенциал на селата, които до неотдавна бяха източник за миграция към градовете Намаляването на населението в региона е съпроводено и с друго негативно явление – миграция на населението към Варна, София и чужбина.

Към 2021 г. в общината живеят 25 493 мъже и 27 548 жени (общо 53 041), което представлява съответно 48% и 52% от общото население.

Още преди 1989 г. спира нарастването на броя на населението и започва процесът на неговото числено намаляване, който води до демографска криза в страната. Демографските процеси, които влияят на динамиката на населението, са естественото (раждания и умирания) и механичното движение на населението. Естественият прираст е отрицателен както в общината, така и в страната, и се характеризира със сходни стойности. Механичното движение в общината има обаче различна динамика. До 2016 г. изселванията

в общината са много по-интензивни спрямо ситуацията в България, като през 2017 г. тенденцията се обръща и заселванията вземат превес, като се увеличават през следващите три години (виж. следващите две таблици).

Естественият прираст на населението в общината през последните години е отрицателен, като се запазва тенденцията броят на новородените да е по-нисък от броя на починалите през съответната година:

Брой живородени и починали по години в община Търговище

Община Търговище	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Живородени	549	509	458	477	474	469	429	412
Починали	819	789	823	789	857	877	981	1147

Източник: НСИ

Запазва се и тенденцията по-голям брой новородени да има в града в сравнение с новородените в селата:

Брой живородени в град Търговище и селата по години

Живородени в община Търговище	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
В гр. Търговище	304	282	284	306	273	260	256
В селата	205	176	193	168	196	169	156

Източник: НСИ

4.2.4. Икономическо развитие на община Търговище

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Търговище са машиностроенето, селското стопанство, търговските дейности, транспортните услуги, хотелиерските и ресторантьорски услуги.

Броят на предприятията в Търговище се задържа относително постоянен и общото нарастване е минимално – от 3005 през 2017 г. на 3012 през 2018 г. Броят на нефинансовите предприятия на 1000 души за 2018 г. е 54,7, а за 2019 г. – 55,7. Това е доказателство за относително стабилни икономически показатели и запазващо се предприемачество сред местното население. Най-голям относителен дял в местната икономика през 2018 г. имат предприятията, работещи в областта на търговията и услугите, приблизително 1000 броя, или 51.5% от всички фирми. В сектор „Промишленост" развиват дейност около 13% от фирмите, а в „Транспорт, складиране и пощенски услуги" работят около 10,9%.

Промишлеността е основен отрасъл в икономиката на община Търговище, като производството е концентрирано основно в град Търговище. В този сектор развиват дейност около 13,0% от общия брой предприятия, включително средни и големи предприятия, развиващи дейност в подотрасъл „Преработваща промишленост". В

структурата на местната икономика, промишлените предприятията осигуряват малко повече от 50% от общите приход.

Важното значение на индустрията се илюстрира и от факта, че относителният дял на наетите лица в нея в общия брой наетите лица в община Търговище е по-висок от средното равнище за страната.

Относителен дял на наетите в индустрията в общия брой наети лица, %

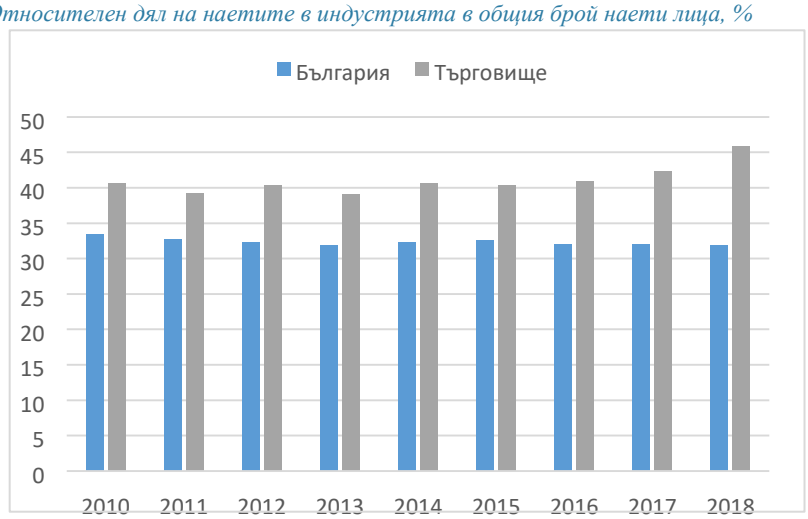

Източник: НСИ

Химическата промишленост се развива с бързи темпове, предимно в резултат на изградените производствени мощности на заводите на „Тракия глас България" АД за производство и преработка на стъкло. Представители на стъкларската промишленост са „Гласко" ООД и „Дакс" ООД. Представител на химическата промишленост е „Екофол" АД – производство и търговия с течни торове.

Хранително-вкусовата промишленост е добре развита в резултат на налична ресурсна основа и пазари. Отрасълът е с широка производствена специализация – млекопреработване и производство на млечни продукти, замразяване на плодове и зеленчуци, производство на халва, производство на пчелен мед, мелничарство, производство на вина и спиртни напитки, месодобив и месопреработване, производство на хляб и хлебни изделия, производство на безалкохолни напитки. По-големи представители на отрасъла са: „ЛВК-Търговище" АД, „Търговище Ботълинг Къмпани" ООД, Предприятие за месодобив и месопреработване - с. Здравец и др.

През последните години се забелязва ръст в строителството, съпроводен с нарастване на ръста на наетите в отрасъла. Представители на този отрасъл са „Поляница" ООД, „Радита" ООД, „Пътинженеринг" ООД, „Стройкомерс -ТТ" ООД, „Стройекспрес - НН" ООД; Стоянов и Ненков" ООД, и др.

Отрасълът търговия и услуги е с най-голяма конкуренция, което представлява и потенциал за развитие. Тук се включват търговия с хранителни продукти, с алкохол и безалкохолни напитки, с канцеларски материали, с горива и др. Предлагат се услуги в областта на хотелиерство и ресторантьорство, комунално–битови, транспортни, медицински и др. По-големи представители са: „Търговище Автотранспорт" ЕООД, „Счетоводно-одиторска кантора Венков" ООД, „Електроника Н.С." ЕООД, „Тера Европа", хотелски комплекси „Рай" и „Белия кон" и др.

Съществува добра производствена и технологична база за развитие на отрасъл машиностроене и електротехника. Представители са: „Терем – Хан Крум" АД – ковашки изделия, зъбни колела, оси, валове и др., и „Варна-про" ООД– корабно електрооборудване, налични производствени мощности на „Зора" и др.

Текстилната и шивашка промишленост има силни традиции в общината. Формират около 5% от промишлената продукция. Функционират няколко големи предприятия, предимно в частния сектор: „Божур – 2000" АД, „Дже Те Ка" ЕООД и др. Фирмите работят предимно по поръчка и на "ишлеме". Голяма част от продукцията се изнася за страни от Европейския съюз.

В годините на прехода *дървообработваща промишленост* - този традиционен за Община Търговище отрасъл е почти напълно ликвидиран. В последните години чрез фирмите на малкия и среден бизнес общината успява да стабилизира позициите си. Водещи предприятия са „Мебел стил" ООД, „Спринт 73" ООД, Фабрика за врати и мебели „Лито" и др.

Що се касае до чуждестранните инвестиции, продължава работа филиал на швейцарската фирма ХОВАГ ООД с предмет на дейност във фината механика и електроника, като непрекъснато увеличава дейността си. Продължават работа новите отрасли като стъклопроизводство и стъклопреработване (съответно заводите на „Тракия Глас България" ЕАД и „ГласКо" ООД). Прекратено е производство на електрическо оборудване за автомобили („Зенон България" ЕООД) и Енерсис. Най-големите частни инвестиции през последните години в Търговище са на заводите за стъкло на „Тракия глас България" ЕАД (над 15 млн. щатски долара през 2017-2018 г. и близо 42 млн евро през 2019 г.).

Преките чуждестранни инвестиции с натрупване в общината за 2018 г. са 244,1 млн. евро, а за 2019 г. – 264,4 млн. евро. Създаден е и регистър на инвеститорите на територията на общината.

Местната икономика може са се характеризира като стабилна, с тенденция към подобряване на основните икономически показатели (вж. следващата таблица).

Показатели, характеризиращи икономиката на община Търговище

	2014	2015	2016	2017	2018
Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12. (хил. евро)	151 236	149 500	170 445	171 370	185 133,96
Разходи за придобиване на ДМА (хил. лв.)	181 738	601 521	160 021	115 485.6	152 567
Оборот (хил. лв.)	1 412 287	1 652 731	1 775 213	1 683 684	1 732 733
Произведена продукция (хил. лв.)	1 001 203	1 111 512	1 176 510	1 135 710	1 212 217
Добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.)	350 444	360 233	412 517	376 646	393 858
Относителен дял на предприятията с до 9 заети лица в общия брой предприятия за общината	90.6	91.0	90.9	90.5	90,8
Относителен дял на предприятията с 1049 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	7.6	7.4	7,5	8.0	7,7
Относителен дял на предприятията с 50249 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	1.5	1.3	1.4	1.2	1,2
Относителен дял на предприятията с повече от 250 заети лица в общия брой предприятия за общината (%)	0,3	0,3	0.3	0.3	0,3

Източник: От отчета за изпълнение на ОПР за 2019 г.

Нетните приходи от продажби на предприятията на един нает (средносписъчен брой) в община Търговище са по-ниски от средното за страната. В последните години от анализирания период се наблюдава тенденция към задълбочаване на различията поради протичащите паралелни процеси на увеличение на нетните приходи на продажби на един нает в страната и намалението им в община Търговище. Тази тенденция не е благоприятна, защото анализираният показател се интерпретира и като измерител на производителността на труда.

Нетни приходи от продажби на предприятията на един нает (средносписъчен брой), лв.

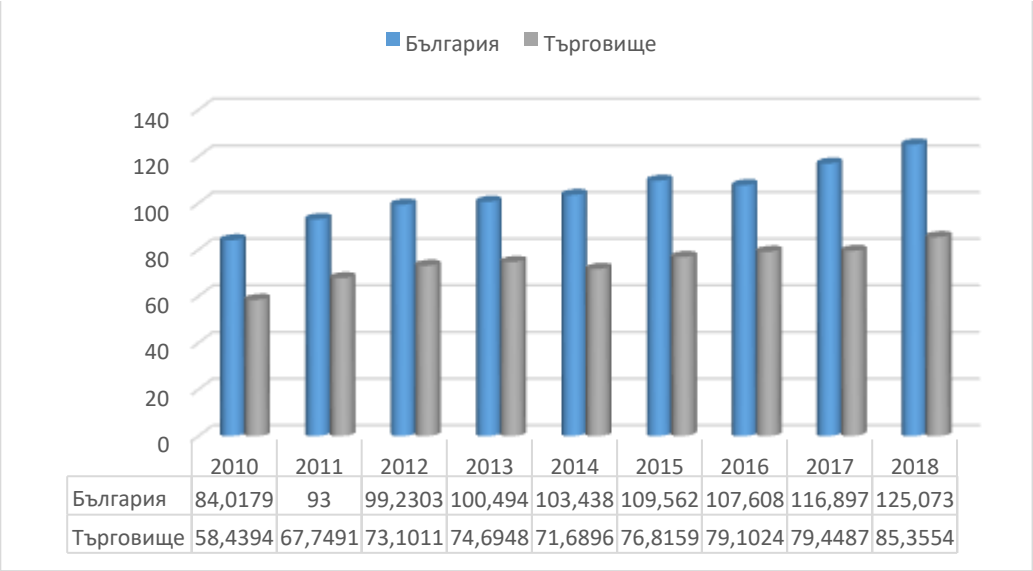

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
България	84,0179	93	99,2303	100,494	103,438	109,562	107,608	116,897	125,073
Търговище	58,4394	67,7491	73,1011	74,6948	71,6896	76,8159	79,1024	79,4487	85,3554

Източник: Национален статистически институт

В регулационните граници на град Търговище е изградена производствена зона, която е разположена североизточно на града. В зоната са разположени няколко типа производствени групи и съсредоточия: – големи производствени предприятия, малки и средни предприятия за производство и услуги, складови бази, бази на транспорта, строително-монтажни бази.

Характеристиката на сега съществуващата производствена зона включва: – достъп до ж.п. линия и автомобилен път. Разположението на производствената зона в близост до главни пътни артерии я прави подходящи за развитие на бизнес.

4.3. Жилищен сектор

Състоянието на жилищния сектор се анализира въз основа на данни от НСИ, като някои данни се набират само от преброяването на населението, а други се набират текущо за всяка година. Последното преброяване е проведено в началото на 2011 г. През 2021 г. предстои провеждането на ново преброяване. Независимо, че последните данни от преброяването са към 1.02.2011 г. те дават относително точна картина на състоянието на жилищния фонд, като те се допълват от динамичен ред за жилищната площ, данните за който се събират и публикуват на годишна база.

По данни на НСИ от преброяването към 01.02.2011 г. общият брой сгради в община Търговище е 16 411, а броят на жилищата е 30 758. Полезната жилищна площ в общината е 2 148 251 кв.м. Около 66% от жилищните сгради (10 800 броя) са постоянно обитавани, 5611 сгради са необитавани и/или се обитават сезонно.

Наличните данни за броя на сградите и броя на жилищата в общината са от Преброяване 2011 г. и са представени в следващата таблица.

. Жилищни сгради в община Търговище – общо и по период на построяване към 01.02.2011 г.

	Общо	До 1949 г.	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2011.
Сгради	16411	4560	3243	3296	2297	1857	673	485
Жилища	30758	4621	3464	5107	7863	6243	1797	1660

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд

Данните от таблицата показват, че 67.6% от сградите в общината, в които са разположени 43% от жилищата са изградени до 1969 г. С всяко следващо десетилетие, броят на изградените жилищни сгради намалява, което може да се обясни както с достигане на оптималния брой сгради, така и с неблагоприятните демографски тенденции, които не водят до необходимост за строителство на нови сгради.

Динамиката в броя на жилищата в общината за последните 20 години се припокрива със средната за област Търговище, което е обяснимо предвид функциите на областен център, които общината изпълнява. Динамиката показва задържане на броя на жилищата на относително едно и също ниво в рамките на периода 2000-2010 г., последвано от нарастване и отново задържане на едно и също ниво през следващия десетгодишен период. Динамиката средно за страната е сходна с изключение на спада през 2008 г.

Стойностите на показателя жилищна площ на 1 жител за общината през 2019 г. – 34,19 кв. м. са много близки до средните за областта и страната – съответно 35.96 кв. м. и 35.64 кв. м.

Брой на жилищните сгради в област Търговище, по общини

Общини	Общо	Вид на сградата			
		жилищна обитавана	жилищна необитавана	жилища за временно обитаване	жилища за колективно домакинство
Област Търговище	43 594	29 677	11 739	2 169	9
Антоново	3 883	2 333	1 501	49	-
Омуртаг	7 481	5 840	1 633	7	1
Опака	2 691	2 115	570	4	2
Попово	13 128	8 589	4 285	253	1
Търговище	**16 411**	**10 800**	**3 750**	**1 856**	**5**

Източник: НСИ

Енергийна инфраструктура (вкл. възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност)

Общата дължина на електропроводите 400 kV на територията на СИР е 349.2 km, а на 220 kV – 267.7 km. По-пряко отношение към електрозахранването на общините и населените места в района има мрежата електропроводи 110 kV и нейната пространствена организация. В зависимост от съсредоточието на товари са определени местоположението, броя и разполагаемата мощност в подстанциите и в повечето случаи във всяка община има захранваща подстанция 110/20 kV. Наличието на районна подстанция 110/20 kV на територията на дадена община повишава качеството и сигурността на електрозахранване и позволява по-големи възможности за икономическо развитие. Подстанциите работят в общ режим на работа, като най-често всяка от тях е свързана посредством електропроводи 110 kV със съседни подстанции в други общини, което при необходимост позволява превключване в авариен режим и повишава сигурността на захранване. На територията на област Търговище няма изградени ТЕЦ или ВЕЦ. Източник на електроенергия е общата електроенергийна система на страната, посредством районните трансформаторни подстанции 110/20 кV, разположени в местата, съсредоточаващи основните товари. Община Търговище получава захранване на 110 кV от изградените в град Търговище подстанции (п/ст) - п/ст Търговище1 и п/ст Търговище2, п/ст Хан Крум е заводска.

Електропреносна система на Р България

Източник: Електроенергиен системен оператор

Шест електропровода с работно напрежение 110 кV свързват подстанциите към националната мрежа и помежду им, с оглед възможност за резервно захранване и достатъчна сигурност при аварии.

Всички населени места са електрифицирани, като селата се електроснабдяват от въздушни изводи 20 кV, а в централната градска част мрежата е кабелирана. Общата дължина на въздушните ел.проводи СН в общината е 407 км, а на кабелните линии СН - 55 км. Изградените трансформаторни постове за битови, стопански и обществени консуматори са общо 482 броя с 577 трансформатора с обща инсталирана мощност 155 MW.

Електроразпределителната система е реконструирана и поддържана в съответствие с техническите изисквания, в резултат на което е намален броят на регистрираните аварии. Строителството на нови трафопостове се решава потребностите от нарасналите товари.

През територията на община Търговище минава северният клон на националната газопреносна система, като в гр. Търговище е изградена газоразпределителна станция за промишлено газоснабдяване. Газифицирането на гр. Търговище стартира през 1994 г. като услугата се предоставя от "Черноморска технологична компания" АД - Варна, в последствие неин приемник става дружеството „Аресгаз“ ЕАД. Едноличен собственик на капитала на дружеството е AcegasApsAmga S.p.A., част от групата на Holding Energia Risorse Ambiente

S.p.A. (HERA), една от най-големите италиански ютилити компании. Газифицирани са както индустриални обекти, така и обществени сгради и битови потребители.

Изградените разпределителни газопроводи са предвидени с достатъчен капацитет за захранване на различните промишлени потребители, а градската мрежа за газификация на битови и обществени административни потребители се развива изпреварващо.

Електроенергийна инфраструктура
в общините от област Търговище

Община	Подстанция 110/20кV (наименование)	Мрежа СН (км)	ТП (брой)	ТП (кVA)
Търговище	**„Търговище 1”**	**978,6**	**278**	**103 914**
	„Търговище 2”			
Омуртаг	„Омуртаг”	290,2	115	24 096
Антоново	-	211,8	87	17 633
Опака	-	85,5	46	9 500

Попово	„Попово”	482	210	97 200

Източник: Енерго Про

Възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)

За целите на развитието на ВЕИ на своята територия общината е разработила и приела „Краткосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2020–2022 г.” и „Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2013–2022 г.”

Изготвените за целите на двете програми анализи правят следните изводи относно **потенциала на територията на община Търговище от гледна точка развитието на ВЕИ**:

- територията на община Търговище попада в регион със слънчевата мощност в границата от 1500 до 1550 W/m², а самият гр. Търговище - 1418.4 W/m², което може да се определи като много добър потенциал за развитие на производство на електроенергия чрез фотоволтаични и соларни инсталации
- територията на община Търговище попада в зоната с ветрови потенциал със следните характеристики - средногодишна скорост на вятъра: 2,6 - 5,7 m/s, което се определя като нисък потенциал. Съгласно двете програми на подобна територия могат да бъдат инсталирани вятърни генератори с мощности от няколко до няколко десетки kW. Възможно е евентуално включване на самостоятелни многолопаткови генератори за трансформиране на вятърна енергия и на PV-хибридни (фотоволтаични) системи за водни помпи, мелници и т. н.

Изградените ВЕИ мощности на територията на общината са представени в следващата таблица.

ВЕИ мощности на територията на община Търговище

Видове мощности	**Мощност (kW)**	**Площ (м2)**	**Произведена енергия (MWh/год)**
Фотоволтаични системи	5 600	180 000	1 750
Соларни системи	5		6,75
Вятърни системи	1 000		1,25
Всичко	6 605		1 758

Източник: Дългосрочна програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище за 2013–2022 г.”

Основните пречки за реализиране на ВЕИ проекти в община Търговище са: високата цена на инвестициите във ВЕИ; ниските цени на изкупуване на електрическата енергия, произведена от ВЕИ; недостатъчни средства (както общински, така и ниски доходи на населението); допълнителни ограничения на финансовата самостоятелност на общината; липса на достатъчни стимули за рационално енергопотребление; затруднен достъп до инвестиции за проекти за ВЕИ; липса на систематизирани данни за местния потенциал на ВЕИ; липса на достатъчно познания за приложими ВЕИ технологии.

Изводи:

Като цяло електроразпределителната система е реконструирана и поддържана на добро равнище с повишени механични и електрически параметри, резултат на което са значително спадналия брой аварии и смущения. Бъдещото развитие на общината ще наложи разширяване на електроразпределителната мрежа и изграждане на нови трафопостове за задоволяване потребностите от нарасналите товари.

Предвижданите за изграждане нови централи на ВЕИ в община Търговище ще допринесат за оптималното използване на енергийните ресурси, предоставени от възобновяеми енергийни източници като средство за достигане на устойчиво енергийно развитие и минимизиране на вредните въздействия върху околната среда от дейностите в енергийния сектор.

През територията на област Търговище минава северният клон на националната газопроводна система, като в Търговище и Попово са изградени газоразпределителни станции (ГРС) за промишлено газоснабдяване на по-големи обекти, голяма част от които вече не работят.

4.4. Външна осветителна уредба

Уличното осветление е един от основните консуматори на ел.енергия и генератор на разходи в бюджета на община Търговище. Последната мащабна реконструкция на уличното осветление в гр. Търговище е осъществена през 2003 год. и се състои в подмяна на амортизираните и остарели осветителни тела. В резултат на това са монтирани общо 3000 броя нови осветителни тела. Монтирани са на метални стълбове 4,0 и 6,5 m. и обслужват основно паркови пространства и вътрешноградски пътища с моторизиран транспорт. По време на проведен одит е констатирано, че при голяма част от настоящата система за улично осветление не се постигат изискванията на сега действащия стандарт. През м.01/2021 г. е проведена обществена поръчка за избор на изпълнител за строително- монтажни работи, вкл. доставка и монтаж на LED светодиодни осветители за улично осветление, свързани с

дейностите по реконструкция и модернизация на системата/ите за външно изкуствено осветление на територията на община Търговище. В рамките на изпълнението на поръчката ще бъдат доставени и монтирани нови 3000 бр. осветителни тела LED 100W, LED 60W, LED 40W, LED 20W, LED 13W. Ще бъдат доставени, монтирани и въведени в експлоатация и система и табло за управление на уличното осветление. Системата ще позволява включване и изключване на осветлението според времевите данни за изгрев и залез, въведен седмичен график или специфични метеорологични данни. Финансирането на проекта е по Програма "Възобновяема енергия, енергийна ефективност, енергийна сигурност", с подкрепата на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

Енергийните разходи за уличното осветление са сравнително голям разход в бюджета на общината. Електрифицирани са всичките населени места в общината. Електропроводната мрежа на места е остаряла и неефективна. Наложителна е подмяна.

- Фасадно осветление не се използва.
- Парковото осветление в града е недостатъчно и неефективно, а в селата липсва такова.

Уличното осветление на територията на община Търговище е в задоволително състояние, монтираните лампи са енергоспестяващи.

Част от уличното осветление е с амортизирани осветителни тела. Това налага да започне модернизацията на съоръженията за външно изкуствено осветление на територията на община Търговище.

Основните цели и задачи на уличното осветление са:

- Повишаване на енергийната ефективност на уличното осветление в Общината и намаляване на консумацията на електрическа енергия.
- Подобряване на нивото на уличното осветление в съответствие с българският стандарт.
- Намаляване на преките разходи на Общината за улично осветление при високо качество на осветление.
- Осигуряване на безопасно движение на моторни превозни средства и повишаване на сигурността на движението на пешеходците нощно време.

V. ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВЪЗОБНОВЯМИ ЕНЕРГИЙНИ ИЗТОЧНИЦИ

Основния вид ВЕИ, който се използва в Община Търговище е биомаса – дърва за огрев. Голяма част от населението използват дървата за отопление, с изключение на сградите които са общинска собственост - училища, детски градини, социални домове и др., които са на течно гориво /нафта и мазут/, като много малка част от тях са все още на дърва и въглища.

Възобновяемата енергия е не само екологично важна за нашето съществуване, но и икономически много по – изгодна. Използването на енергията от възобновяеми източници се постига чрез определяне на възможните дейности, мерки и инвестиционни намерения.

В община Търговище са изградени следните ВЕИ,

1. ФЕЦ "Милеви" 1

Фотоволтаична електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *3 август 2018*, с производствена мощност *0.02 MBт*.

Собственик: *"МИЛЕВИ" ООД*

2. ФЕЦ "Милеви"

Фотоволтаична електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *19 юни 2012*, с производствена мощност *0.2 MBт*.

Собственик: *"МИЛЕВИ" ООД*

3. ФЕЦ "Сива - Търговище"

Фотоволтаична електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *16 март 2012*, с производствена мощност *0.42 MBт*.

Собственик: *"ЯВИ-МОД" ООД*

4. ФЕЦ "Луцифер"

Фотоволтаична електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *18 януари 2012*, с производствена мощност *0.08 MBт*.

Собственик: *"ЛУЦИФЕР" ООД*

5. ФЕЦ "Изоа"

Фотоволтаична електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *20 април 2010*, с производствена мощност *0.483 MBт*.

Собственик: *"ИЗОА-2000" АД*

6. ВтЕЦ "Коджакуз"

Вятърна електрическа централа с местоположение *Търговище*, в експоатация от *20 септември 2006*, с производствена мощност *0.5 MBт*.

Собственик: *"АТЕК" ООД*

VI. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ. ВРЪЗКИ С ДРУГИ ПРОГРАМИ

Приоритетите на община Търговище за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници е в зависимост от стратегическите цели и политиката за развитие - постигане на конкурентоспособна, динамична и рентабилна местна икономика, подобряване на стандарта на живот на населението на територията на общината и намаляване на емисиите на парникови газове, като елементи от политиката по устойчиво енергийно развитие.

Недостатъчните финансови средства в община Търговище все повече затрудняват въвеждането на технологии за прилагане на ЕЕ и използване на енергия от ВЕИ.

Възможностите за финансиране на инвестиции в енергийна ефективност в рамките на общинския бюджет се ограничават до отпускане на средства за подобряване на енергийните характеристики на образователната и социалната инфраструктура и уличното осветление. При реализирането на мащабни инвестиции и финансирането на цялостни решения ролята на общинския бюджет е само допълваща спрямо общия размер на необходимия финансов ресурс.

Възможности пред общината би могло да има в използването на различни механизми за насърчаване използването на ВЕИ, а именно:

- Привличане на партньори за изграждане на системи за производство на енергия – ББР, частни фирми, предоставящи лизингови схеми и др.
- Чрез сключване на договори с гарантиран резултат - ЕСКО договори.
- Използване на финансов ресурс на европейски структурни и инвестиционни фондове.

Ползите от подобна инвестиция ще бъдат:

- задоволяване нуждите на населението на общината с по- евтина топлинна енергия;
- значително намаление на разходите за поддръжка на обществени сгради.

VII. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА И ВЪЗМОЖОСТИТЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ ПО ВИДОВЕ РЕСУРСИ

Като основа за изготвяне на програмата се използва анализ на потенциала на енергията от възобновяеми източници, които са налични като природен ресурс на територията на общината.

7. 1. Слънчева енергия

Град Търговище, като част от област Търговище, има средногодишна слънчева радиация 1318 kWh/m^2 при хоризонтална повърхност и 1486 kWh/m^2 при вертикална. Този потенциал следва да се разработи максимално.

Теоретичен потенциал е дефиниран като количество слънчева енергия, който попада на един квадратен метър хоризонтална земна повърхност във времеви отрязък – една година. От теоретичната карта за потенциала излиза, че годишно соларната енергия е под 1450 kWh/m^2 , което не е максималната възможност от 1700 kWh/m^2 за нашата страна, но в съчетание и с поземлените ресурси, е идеално за инвестиции в подобни проекти.

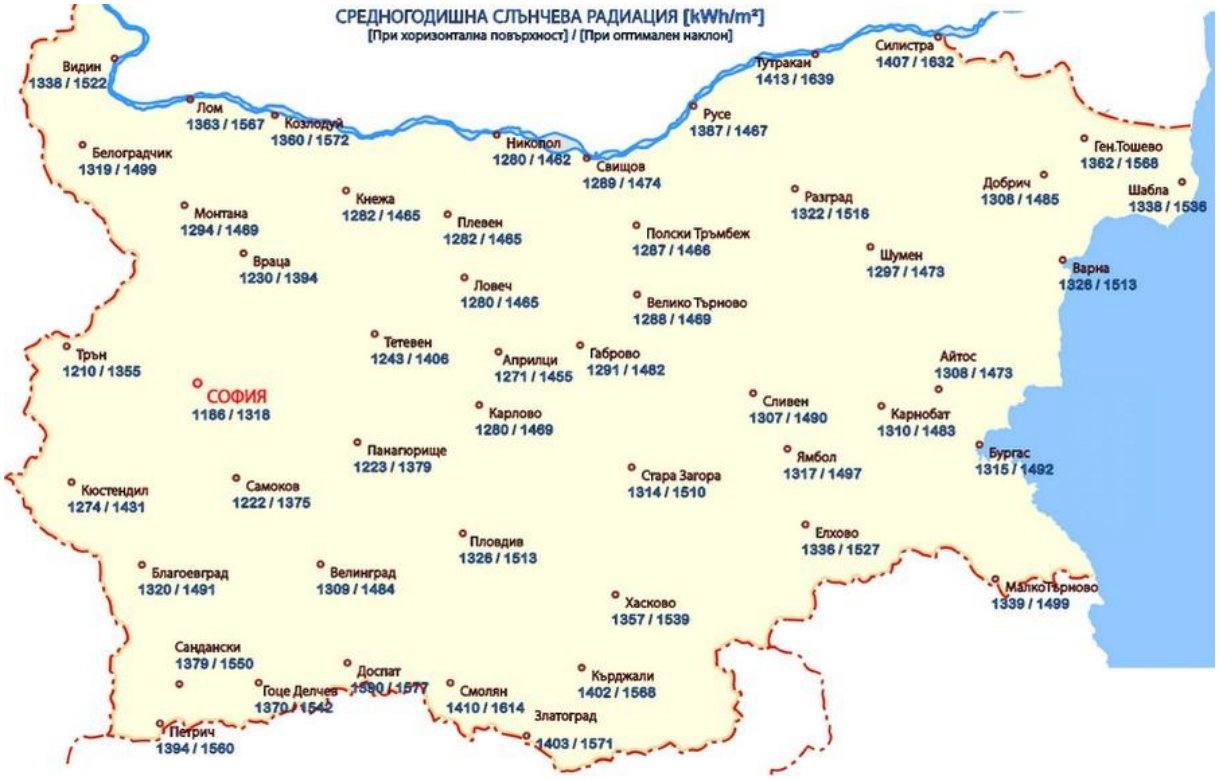

Средногодишното количество на слънчево греене за България е около 2 150 часа, а средногодишния ресурс слънчева радиация е 1 517 kWh m2. Като цяло се получава общо количество теоретически потенциал слънчева енергия падаща върху територията на страната за една година от порядъка на 13.103 ktoe. Като достъпен годишен потенциал за усвояване на слънчевата енергия може да се посочи приблизително 390 ktoe (Като официален източник за оценка на потенциала на слънчевата енергия се използва проект на програма PHARE , BG9307-03-01-L001, „Техническа и икономическа оценка на ВЕИ в България". В основата на проекта са залегнали данни от Института по метеорология и хидрология към БАН, получени от всичките 119 метеорологични станции в България, за период от над 30 години). След анализ на базите данни е направено райониране на страната по слънчев потенциал и България е разделена на три региона в зависимост от интензивността на слънчевото греене.

- Централен Източен регион – 40% от територията на страната, предимно планински райони. Средногодишната продължителност на слънчевото греене е от 400 h до 1 640 h - 1 450 kWh/m2 годишно.
- Североизточен регион – 50% от територията на страната, предимно селски райони, индустриалната зона, както и част от централната северна брегова ивица.

Средногодишната продължителност на слънчевото греене е от 450 h до 1 750 h - 1 550 kWh/m2 годишно.

- Югоизточен и Югозападен регион – 10% от територията на страната, предимно планински райони и южната брегова ивица. Средногодишната продължителност на слънчевото греене е от 500 h до 1 750 h - 1 650 kWh/m2 годишно.

Общината попада в слънчева зона Североизточен регион , който заема 50% от територията на страната и 60% от населението. При него характерна средна годишна продължителност на слънчевото греене е:

–За сезона 31.03. - 31.10. до 1750 h

–За сезона 31.10. - 31.03. 400 – 500 h

Ресурс на слънчевата енергия – приблизително 4,25 kWh/m2/дневно.

Община Търговище разполага с нескончаем ресурс от слънчева енергия, като след преобразуване тя може да бъде използвана като топлинна енергия или електроенергия като продукт на пазара за крайно енергийно потребление. При инсталирането на мощностите следва да се направи задълбочен анализ на конкретния терен, като това предпроектно проучване ще отрази и редица други фактори, като смяната на годишните сезони, конкретното ослънчаване на този терен, възможности за свързване към мрежата на „ЕРП Север“ АД, физичните особености на терена, възможности за инсталиране на самата система, достъпност на тежкотоварна техника и възможности за поддръжка. Достъпният потенциал на общината е голям. Проведеният анализ от профилът на общината показва и много подходящи условия по отношение на терените.

Най-достъпни и икономически ефективни са технологиите за преобразуване на слънчевата енергия в топлина, включващи т.н. слънчеви колектори. Предимствата на слънчевите термични инсталации се заключават в следното: произвежда се екологична топлинна енергия; икономисват конвенционални горива и енергии; могат да се използват в райони, в които доставките на енергии и горива са затруднени.

Количеството уловена и оползотворена слънчева енергия се влияе съществено от качествата на различните типове слънчеви колектори, както и от вида на цялостната слънчева инсталация за получаване на топла вода. Слънчевият колектор може да се оформя като самостоятелен панел или във вид на интегрирани повърхности, оформени като строителен елемент, например покрив или стена.

Подобно съчетаване на функциите увеличава значително икономическата целесъобразност от употребата на слънчеви колектори.

На база проведени експерименти у нас може да се твърди, че при селективен тип колектор специфичното преобразуване на слънчевата енергия за една година е 583 kWh/m2, а за не-селективен тип - 364 kWh/m2. (Следователно ефективността на преобразуване на слънчева енергия от селективната инсталация е 38% по-голямо от това на не-селективната.) Въпреки това у нас до сега са намерили приложение предимно не-селективните слънчеви термични системи за топла вода за битови нужди на жилищни, обществени и стопански обекти и системи за сушене на дървен материал и селскостопански продукти.

7.2. Вятърна енергия

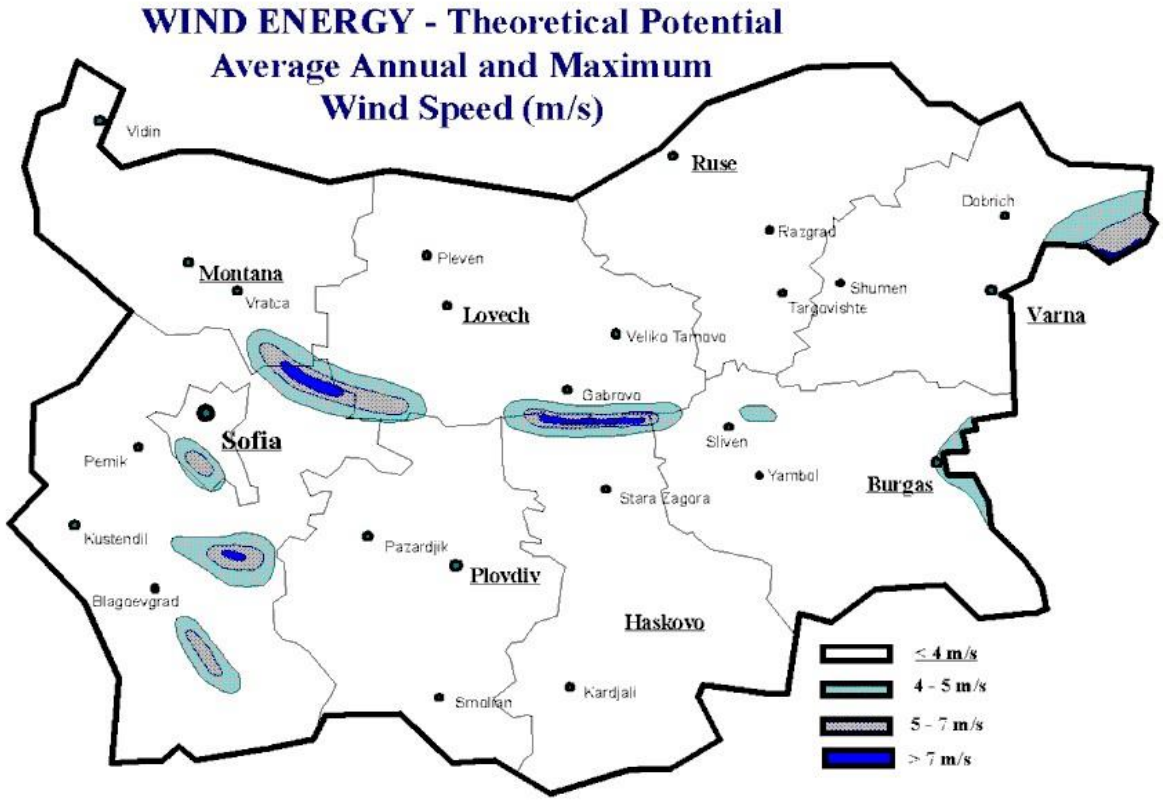

Картата на ветровия потенциал на България показва ниска скорост на вятъра в района на Търговище или между 5,5 m/s. Тази средногодишна скорост е първият критерий за оценка на потенциала на района. Вторият такъв е неговата посока. Картата е с общ характер и съставена след продължително проучване в период от 30 години. Теоретично потенциала на България не е голям, но конкретни планински територии могат да разполагат с този потенциал.

Община Търговище попада в зона А - Първият район, включващ обширните равнинни части на страната (Дунавската равнина, Тракийската низина, Софийското поле, долините на р.Струма и р.Места и района на Предбалкана), където средната многогодишна скорост на вятъра като правило не превишава 2 м/сек. Най-висока там е скоростта на вятъра през зимата (февруари, март), а най-ниска - през есента (септември, октомври). Добре е изразен денонощният ход на скоростта на вятъра, предвид наличието на планинско-долинна циркулация в котловината. В зона А около 70% от ветровия потенциал е наличен през зимата и 40% през пролет и лято.

Диаграмата за Търговище показва дните в месеца, през които вятърът достига определена скорост.

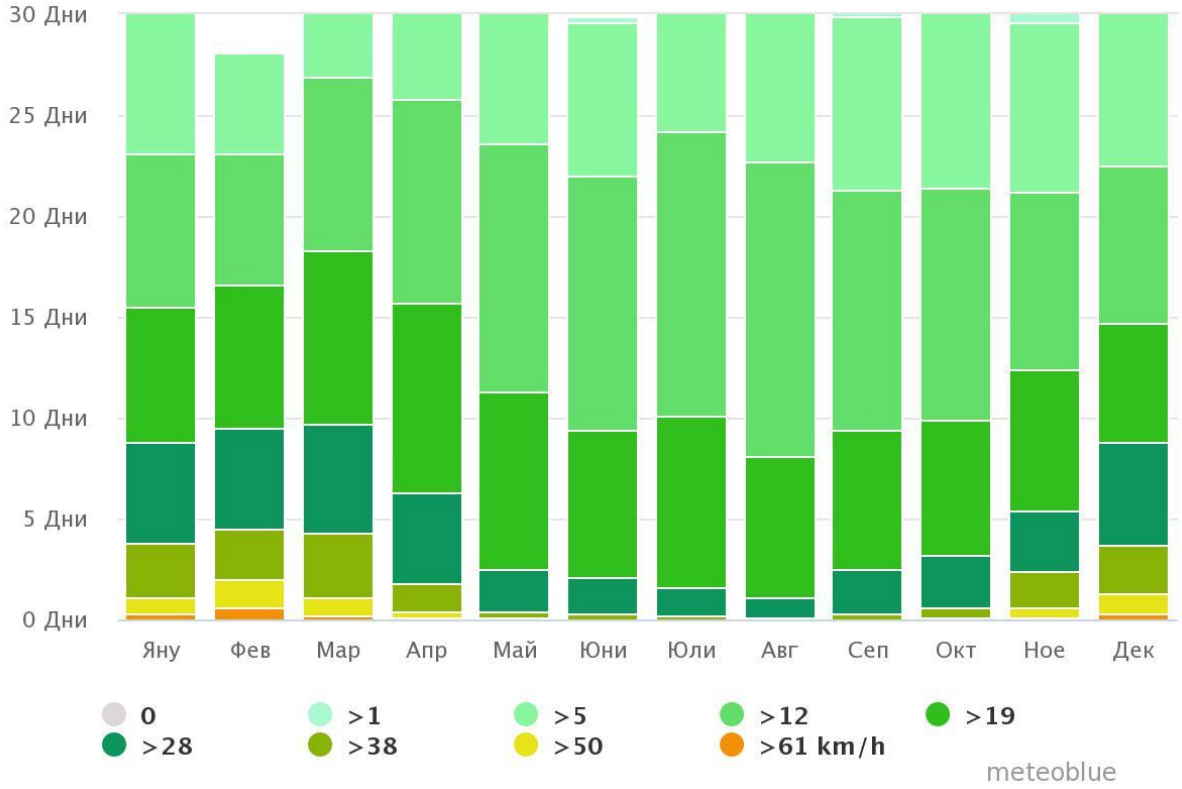

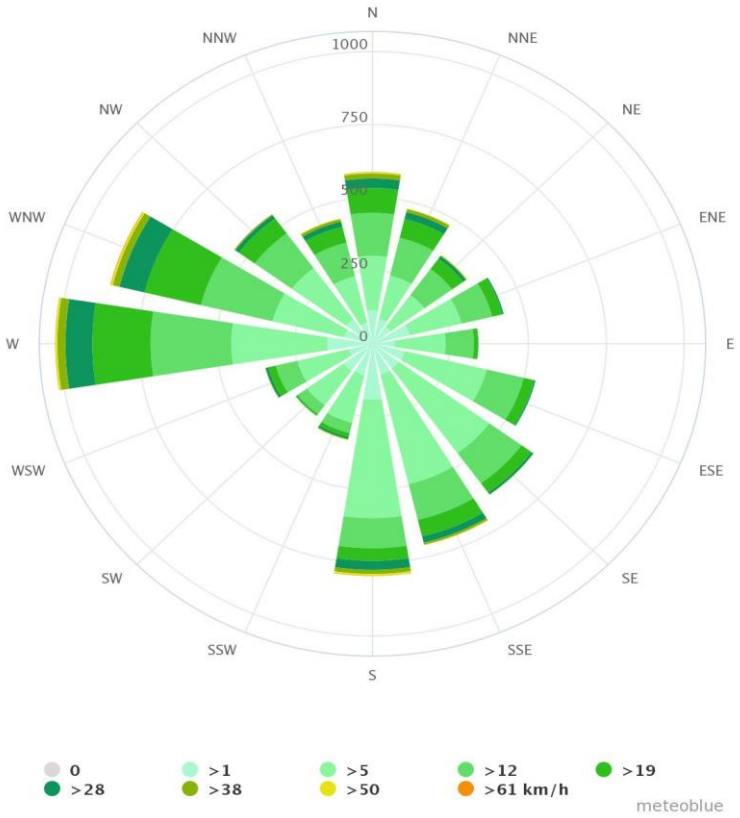

Розата на вятъра за Търговище показва колко дни в годината вятърът духа от определена посока. Пример ЮЗ: Вятърът духа от югозапад (ЮЗ) към североизток (СИ).

Цялостно община Търговище е неподходяща за развитие на ветрови ферми, но след проучване може да има конкретни терени, на които това да е подходящо. Бъдещото развитие в подходящи планински зони и такива при по-ниски скорости на вятъра зависи от прилагането на нови технически решения.

7.3. Водна енергия

През територията на община Търговище преминават малко малки реки.

Община Търговище не се различава като характеристика на водните количества от тенденциите в страната. Оттока на реките и деретата е с максимално водно количество през пролетния период и с минимален от юли до октомври, тъй като са зависими от снеготопенето, валежите и наличието на подземни води, които повишават водното равнище в района си.

Съществуващият технически и икономически потенциал за ВЕЦ е неизползваем поради ограничения от съображения за опазване на околната среда.

Условно обособена част сред хидроенергийните обекти са малките ВЕЦ с максимална мощност до 10 MW. Те се характеризират с по-малки изисквания относно сигурност, автоматизиране, себестойност на продукцията, изкупна цена и квалификация на персонала. Тези характеристики предопределят възможността за бързо започване на строителството и за влагане на капитали в дългосрочна инвестиция с минимален финансов риск. Малките ВЕЦ могат да се изградят на течащи води, на питейни водопроводи, към стените на язовирите, както и на някои напоителни канали в хидромелиоративната система. Те са подходящи за отдалечени от електрическата мрежа потребители, могат да бъдат съоръжавани с българско технологично оборудване и се вписват добре в околната среда, без да нарушават екологичното равновесие. Напоследък активно се развиват технологии за усвояване на енергийния потенциал на водни потоци с ниска скорост.

С развитие на технологиите за усвояване на енергията на бавно течащи води е възможно да се инсталират такива съоръжения по течението на реките.

7.4. Геотермална енергия

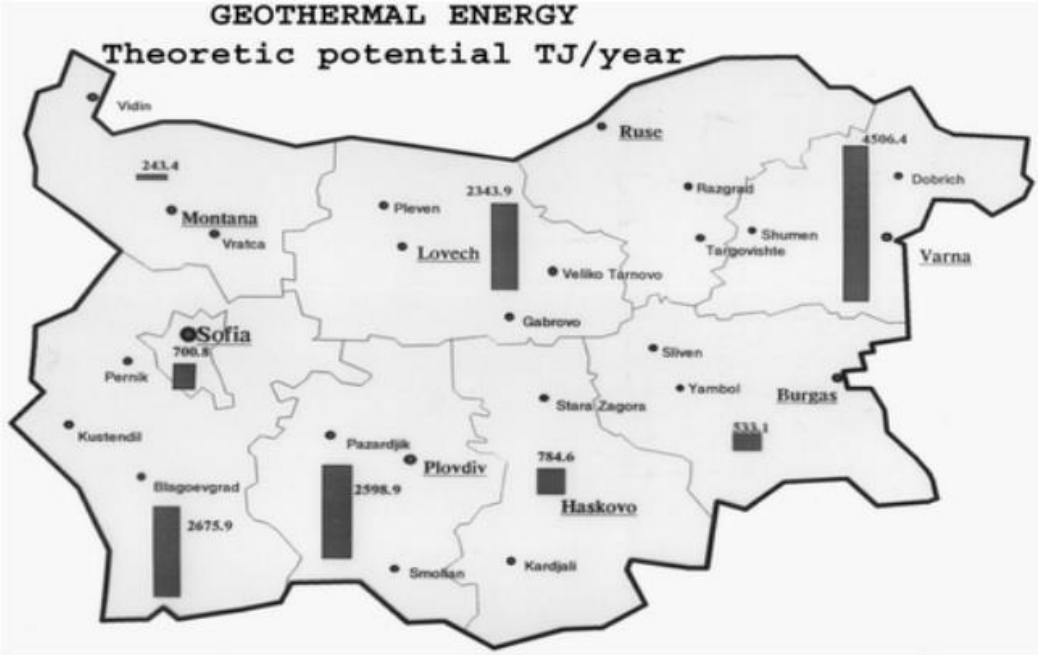

Топлинната енергия от земята се извлича чрез сондажи и могат да се разделят на два основни вида , според температурата им и област на приложение:

- С ниска температура: този вид енергия се употребява директно или индиректно , като поради температурната амплитуда от 20 до 100 градуса е подходящо за употреба в бита, в индустриалното производство.
- С висока температура: всички води с по-висока температура от 90 до 180 градуса.

Територията на общината предстои да бъде подробно изследвана, но региона има достъпен потенциал и предстои да се развие.

На територията на община Търговище има 3 минерални извора, както следва: (1) Сондаж №1 минерален извор “Боаза” - разположен на 8 км югозападно от града. Температурата на минералната вода е 27°C и максимален експлоатационен дебит 1,50 (1/s и среден експлоатационен дебит 0,95 1/s.; (2) Сондаж № Р-77х, гр. Търговище, бул. "Ал. Стамболийски" № 31 с дебит на водоизточника 7,471л/с, температура на водата 45,8°C; (3) Сондаж-Р-109х (Славиния), гр. Търговище, кв. "Въбел" с дебит на водоизточника 11,5 л/с и температура на водата 24°C. Параметрите на трите сондажа показват нисък геотермален потенциал.

7.5. Биомаса

Терминът „биомаса“ означава органична материя с растителен или животински произход. „Биомаса“ е ключов възобновяем ресурс в световен мащаб. За добиването и не

е задължително поголовно изсичане на дърветата, а възможно най-добре да се използва дървесния отпадък.

Вид биомаса:

Биомаса – горска дървесина.

Биомаса от дървопреработването.

Биомаса от селско стопанство.

Биогаз.

Използването на биомаса от горското стопанство и свързаните с него промишлености - Неизползваните отпадъци от дърводобива и малоценната дървесина, която сега се губи без да се използва могат да бъдат усвоени само след раздробяване на трески или преработване в дървесни брикети или пелети след пресоване и изсушаване. Производството на трески има значително по - ниски разходи от производството на брикети и пелети, при което се изисква предварително подсушаване на дървесината и е необходима енергия за пресоване. На територията на общината естествената растителна покривка е сравнително добре запазена.

Използване на биомаса от селското стопанство

– За балиране и транспорт на сламата има подходяща технология. Необходимото оборудване в голяма степен липсва и днес не се използва с пълния си капацитет на територията на общината.

Производството на биогаз може да се осъществи по няколко възможни начина, като биогазовите инсталации за преработка на отпадъците се обвържат с:

- Отпадъци от малки ферми;
- Битови и индустриални отпадъци;
- Извличане на сметищен газ;
- Към промишлени предприятия;
- За преработка на утайки от ГПСОВ.

VIII. ИЗБОР НА МЕРКИ, ЗАЛОЖЕНИ В НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ЕНЕРГИЯТА ОТ ВЪЗОБНОВЯЕМИ ИЗТОЧНИЦИ (НПДЕВИ)

Изборът на подходящите мерки, дейности и последващи проекти е от особено значение за успеха и ефективността на енергийната политика на Община Търговище. При избора на дейности и мерки е необходимо да бъдат взети предвид:

- достъпност на избраните мерки и дейности;
- ниво на точност при определяне на необходимите инвестиции; - проследяване на резултатите.

- контрол на вложените средства.

За насърчаване използването на ВИ са приложими следните мерки:

- Административни мерки
- Финансово-технически мерки

8.1. Административни мерки

При изготвяне на дългосрочните и краткосрочни програми за оползотворяване на енергията от възобновяеми източници и биогорива на територията на общината следва да бъдат заложени и списък от административни мерки, имащи отношение към реализирането на програмите.

8.1.1. Примерни административни мерки, съгласно методическите указания на АУЕР:

- При разработване и/или актуализиране на общите и подробните устройствени планове за населените места в общината да се отчитат възможностите за използване на енергия от възобновяеми източници;

- Да се премахнат, доколкото това е нормативно обосновано, съществуващите и да не допускат приемане на нови административни ограничения пред инициативите за използване на енергия от възобновяеми източници;

- Общинската администрация да подпомага реализирането на проекти за достъп и потребление на електрическа енергия, топлинна енергия и енергия за охлаждане от възобновяеми източници, потребление на газ от възобновяеми източници, както и за потребление на биогорива и енергия от възобновяеми източници в транспорта;

- Общинската администрация да подпомага реализирането на проекти на индивидуални системи за използване на електрическа, топлинна енергия и енергия за охлаждане от възобновяеми източници;

- Общината да провежда информационни и обучителни кампании сред населението за мерките за подпомагане, ползите и практическите особености на развитието и използването на енергия от възобновяеми източници.

8.1.2. Препоръчителни административни мерки за Община Търговище:

1. Въвеждане на енергиен мениджмънт в общината, в съответствие с регламентираните права и задължения в ЗЕВИ и Закона за енергийната ефективност;

2. Съгласувано и ефективно изпълнение на програмите за насърчаване използването на ВЕИ;

3. Ефективно общинско планиране и функциониращa общинска администрация;

4. Съобразяване на общите и подробните устройствени планове за населените места в общината с възможностите за използване на енергия от ВЕИ.

5. Минимизиране на административните ограничения пред инициативите за използване на енергия от ВИ;

6. Подпомагане реализирането на проекти на индивидуални системи за използване на електрическа, топлинна енергия и енергия за охлаждане от ВИ;

7. Намаляване на разходите за улично осветление, чрез въвеждане на комбинирани системи с внедрени соларни панели;

8. Реконструкция на съществуващи отоплителни инсталации и изграждане на нови, оползотворяващи енергия от ВИ;

9. Основен ремонт и въвеждане на енергоспестяващи мерки на обществени сгради успоредно с мерки по оползотворяване на енергията от ВИ.

10. Изграждане и експлоатация на системи за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници.

11. Стимулиране производството на енергия от биомаса.

12. Провеждане на информационни и обучителни кампании сред населението за мерките за подпомагане, ползите и практическите особености на развитието и използването на енергия от възобновяеми източници.

8.2. Финансово – технически мерки:

8.2.1. Технически мерки Съгласно методическите указания на АУЕР

Програмата за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници трябва да отразява наличието и възможностите за съчетаване на мерките за оползотворяване на енергията от възобновяеми източници с тези, насочени към повишаване на енергийната ефективност.

- Мерки за използване на енергия от възобновяеми източници и мерки за енергийна ефективност при реализация на проекти за реконструкция, основно обновяване, основен ремонт или преустройство на сгради общинска собственост или сгради със смесен режим на собственост – държавна и общинска;

- Изграждане на енергийни обекти за производство на енергия от възобновяеми източници върху покривните конструкции на сгради общинска собственост или сгради със смесен режим на собственост – държавна и общинска;

- Подмяна на общинския транспорт, използващ конвенционални горива с транспорт използващ биогорива при спазване на критериите за устойчивост по чл.37, ал.1 от ЗЕВИ и/или енергия от възобновяеми източници;

- Мерки за използване на енергия от възобновяеми източници при изграждане и реконструкция на мрежите за улично осветление на територията на общината; - Мерки за използване на енергия от възобновяеми източници при изграждане и реконструкция на парково, декоративно и фасадно осветление на територията на общината. Мерките, заложени в настоящата Програма на община Търговище за оползотворяване на енергията от възобновяеми източници ще се съчетават с мерките, заложени в НПДЕВИ.

Препоръчителни технически мерки за Община Търговище:

1. Използване на енергия от възобновяеми източници и мерки за енергийна ефективност при реализация на проекти за реконструкция, основно обновяване, основен ремонт или преустройство на сгради общинска собственост или сгради със смесен режим на собственост – държавна и общинска;

2. Изграждане на енергийни обекти за производство на енергия от възобновяеми източници върху покривните конструкции на сгради общинска собственост или сгради със смесен режим на собственост – държавна и общинска;

3. Използване на енергия от възобновяеми източници при изграждане и реконструкция на мрежите за улично осветление на територията на общината;

4. Използване на енергия от възобновяеми източници при изграждане и реконструкция на парково, декоративно и фасадно осветление на територията на общината.

5. Изграждане на фотоволтаични централи върху имоти общинска собственост, които не са подходящи за ползване от земеделски производители.

8.2.2. Източници и схеми на финансиране

За успешното реализиране на всички заложени в Програмата цели и мерки община Търговище е необходимо да използва както собствени, така и привлечени средства.

Следните източници на финансиране биха могли да бъдат използвани:

Основните източници на финансиране на настоящата Програма са:

- Държавни субсидии – републикански бюджет;
- Общински бюджет;
- Собствени средства на заинтересовани лица;

- Договори с гарантиран резултат;
- Публично - частно партньорство;
- Финансиране по Оперативни програми;
- Финансови схеми по Национални и европейски схеми за подпомагане;
- Кредити с грантове по специализираните кредитни линии.

При определянето на източниците на финансиране за реализиране целите на Краткосрочната общинска програма за насърчаване използването на енергията от възобновяеми източници и биогорива на община Търговище, са взети предвид възможностите за осигуряване на собствени финансови средства от общинския бюджет, привличане на външни ресурси съобразно наличните към момента на планиране финансови инструменти, разработването на нови форми на инвестиционни партньорства, както и предимствата на успешни комбинации от два или повече източника на финансиране за осигуряване на устойчивост на постиганите резултати

✓ ***Собствени средства от общинския бюджет***

Възможностите за финансиране на инвестиции в енергийна ефективност в рамките на общинския бюджет се ограничават до отпускане на средства за подобряване на енергийните характеристики на образователната и социалната инфраструктура и уличното осветление. При реализирането на мащабни инвестиции и финансирането на цялостни решения ролята на общинския бюджет е само допълваща спрямо общия размер на необходимия финансов ресурс.

✓ ***Кредитна линия за енергийна ефективност и възобновяема енергия (ЕБВР);*** Кредитна линия за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници е разработена от Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) в сътрудничество с Българското правителство и Европейския съюз. Програмата предоставя кредитни линии на участващите български банки, които от своя страна предоставят заеми на частни дружества за проекти за енергийна ефективност в промишлеността и проекти за възобновяеми енергийни източници.

✓ ***Кредитна линия за енергийна ефективност в жилищни сгради (REECL)***

Кредитна линия за енергийна ефективност в жилищни сгради (REECL) е създадена през 2005 г. с безвъзмездни средства от МФК и кредитен ресурс от ЕБВР с оглед осъществяване на енергоефективни мерки в жилищни сгради с бенефициенти физически лица и домакинства.

Програмата REECL, която представлява кредитен механизъм в размер на 50 милиона евро за финансиране на енергийната ефективност в жилищния сектор. Тези средства се предоставят на утвърдени български търговски банки за отпускане на потребителски кредити за енергоспестяващи мерки в българските домове.

Те включват: енергоефективни прозорци; изолация на стени, подове и покриви; ефективни печки и котли на биомаса; слънчеви нагреватели за вода; ефективни газови котли и термопомпени климатични системи.

- ✓ ***Кредитна линия на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за енергийна ефективност в България***

Кредитна линия на Европейската инвестиционна банка се финансира чрез безвъзмездни средства от Международен фонд „Козлодуй" (МФК) и кредитен ресурс от ЕИБ, чрез подписан през м. декември 2006 г. меморандум между Р. България, ЕИБ и ЕБВР – в качеството и на администратор на МФК. Кредитната линия е насочена към финансиране на проекти за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници за публичния и частния сектор. Кредитната линия осигурява не само финансов ресурс (кредити, комбинирани с безвъзмездна помощ), но и техническа помощ при планиране и осъществяване на проекта.

- ✓ ***Фонд "Енергийна ефективност и възобновяеми източници";***

Фонд за енергийна ефективност и възобновяеми източници в България (ФЕЕВИ) е револвиращ фонд, създаден с публично-частно партньорство като автономно юридическо лице, с цел финансиране на инвестиционни проекти за повишаване на енергийната ефективност в съответствие с приоритетите в националните дългосрочни и краткосрочни програми по енергийна ефективност, приети от Министерския съвет. Основния капитал на ФЕЕВИ се формира от средства предоставени от Глобалния екологичен фонд на ООН, Правителството на Р България, средства от двустранни (правителствени) дарения и средства от друг и дарители, частни предприятия. ФЕЕВИ изпълнява функциите на финансираща институция за предоставяне на кредити и гаранции по кредити, както и на център за консултации. ФЕЕВИ оказва съдействие на българските фирми, общини и частни лица в изготвянето на инвестиционни проекти за енергийна ефективност. Фондът предоставя финансиране, съфинансиране или гарантиране пред други финансови институции. Основен принцип в управлението на ФЕЕВИ е публично-частното партньорство. Фондът следва ред и правила, разработени с техническата помощ, предоставена от Световната банка и одобрени от Българското правителство.

- ✓ **www.bgeef.com**

Национален доверителен ЕкоФонд;

Фондът е създаден през м. октомври 1995 г. по силата на суапово споразумение "Дълг срещу околна среда" между Правителството на Конфедерация Швейцария и Правителството на Република България. Съгласно чл. 66, ал.1 на Закона за опазване на околната реда, целта на Фонда е управление на средства, предоставени по силата на суапови сделки за замяна на "Дълг срещу околна среда" и "Дълг срещу природа", от международна търговия с предписани емисионни единици (ПЕЕ) за парникови газове, от продажба на квоти за емисии на парникови газове за авиационни дейности както и на средства, предоставени на база на други видове споразумения с международни, чуждестранни или български източници на финансиране, предназначени за опазване на околната среда в Република България. Фондът допринася за изпълнение на политиката на Българското правителство и поетите от страната международни ангажименти в областта на опазване на околната среда. Националният доверителен ЕкоФонд е независима институция, която се ползва с подкрепата на българското правителство.

Националният доверителен ЕкоФонд финансира проекти в четири приоритетни области:

- Ликвидиране на замърсявания, настъпили в миналото;
- Намаляване замърсяването на въздуха;
- Опазване чистотата на водите;
- Опазване на биологичното разнообразие.

www.ecofund-bg.org

✓ ***Форми на публично-частно партньорство***

Договори "до ключ". При този вид взаимоотношения, публичният сектор предоставя правата и задълженията на частния сектор да проектира, изгради и експлоатира съоръжение за определен период. Предмет на договора може да са инсталации за производство на енергия, системи за ефективно използване на енергията в обществения сектор, системи за контрол и мониторинг разхода на енергия и горива и други.

Финансирането на изпълнението на проекта може да се извърши изцяло от страна на публичния сектор, като частният сектор заплаща "такса" за експлоатирането, или да бъде осигурено от страна на частния сектор, като изплащането на направената инвестиция е за сметка на събирането на "такси" или други вземания.

✓ ***ЕСКО услуги***

ЕСКО компаниите са бизнес модел, който се развива в България от няколко години. ЕСКО компаниите се специализират в предлагането на пазара на енергоспестяващи услуги.

Основната им дейност е свързана с разработването на пълен инженеринг за намаляване на енергопотреблението. Този тип компании влагат собствени средства за покриване на всички разходи за реализиране на даден проект и получават своето възнаграждение от достигнатата икономия в периода, определен като срок на откупуване. Договорът с гарантиран резултат е специфичен търговски договор, регламентиран с чл. 38 от Закона за енергийната ефективност. Намаляване разходите за горива, енергия и други консумативи и повишаването на комфорта в сградите държавна или общинска собственост, могат да са предмет на договори за управление и експлоатация и/или проектиране, доставка, монтаж.

Могат да бъдат реализирани някои от следните схеми:

Договор с гарантиран резултат

При този вид договори фирмата за енергийни услуги гарантира минимално ниво на икономии. Постигнатите допълнителни ефекти над гарантираните се разпределят дялово между страните или се капитализират само в една от тях. Частният сектор поема риска, при условие, че не бъдат постигнати минималните гарантирани икономии, да не възвърне инвестициите си. Финансиране: Финансовите средства за осъществяване на подобен тип проекти могат да са собствени средства на частния сектор, привлечени средства, финансиране от трета страна.

Зелени инвестиции - механизъм на Протокола от Киото

Съгласно Закона за енергетиката (ЗЕ), се създава вътрешна българска система за издаване и търговия със зелени сертификати. За всяко месечно произведено количество електричество от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), производителят му получава зелен сертификат, който е без налична ценна книга и се издава и регистрира от ДКЕВР.

- ✓ ***Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда;***
- ✓ ***Финансовия механизъм на ЕС***
- ✓ ***Структурни фондове на ЕС***
- ✓ ***Национална програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради***

IX. НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА ОТ РЕАЛИЗИРАНИ ПРОЕКТИ

Наблюдението и контрола на общинската краткосрочна Програма за насърчаване използването на ВЕИ и биогорива на община Търговище се осъществява на три равнища.

Първо равнище: Осъществява се от общинската администрация по отношение на графика на изпълнение на инвестиционните проекти залегнали в годишните планове. По заповед на кмета на общината, оторизиран представител на общинска администрация,

изготвя периодично доклади за състоянието на планираните инвестиционни проекти и прави предложения за актуализация на годишните планове. Докладва за трудности и предлага мерки за тяхното отстраняване. Периодично (поне един път в годината) се прави доклад за изпълнение на годишния план и се представя на Общинския Съвет.

Второ равнище: Осъществява се от Общинския съвет. Общинският съвет, в рамките на своите правомощия, приема решения относно изпълнението на отделните планирани дейности и задачи по ЕЕ (регламентирано в чл.9 и чл.10 от ЗЕВИ).

Трето равнище: АУЕР. Нормативно е установено изискването за предоставяне на информация за изпълнението на общинските програми за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници на АУЕР. Отчетите се представят на Агенцията по образец до 31 март на годината, следваща отчетната година. Препоръчва се Годишният доклад да съдържа информация за:

- Същността на общинската политика за енергийна ефективност и насърчаване използването на ВЕИ и биогорива;
- Напредъка по изпълнението на целите, приоритетите и мерките на общинската политика за енергийна ефективност и насърчаване използването на ВЕИ и биогорива, въз основа на индикаторите за наблюдение;
- Възникналите проблеми и предприетите мерки за тяхното решаване;
- Осъществените мероприятия за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на общинската политика за енергийна ефективност и насърчаване използването на ВЕИ и биогорива.

Съгласно нормативните разпоредби на ЗЕВИ краткосрочните програми за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и биогорива се разработват за срок от три години.

Кметът на общината е длъжен да:

1. уведомява по подходящ начин обществеността за съдържанието на програмите за ВЕИ, включително чрез публикуването им на интернет страницата на общината;
2. организира изпълнението на програмите по ал. 1 и предоставя на изпълнителния директор на АУЕР, на областния управител и на общинския съвет информация за изпълнението им;
3. организира за територията на общината актуализирането на данните и поддържането на Националната информационна система по чл. 7, ал. 2, т. 6 от ЗЕВИ;

4. отговаря за опростяването и облекчаването на административните процедури относно малки децентрализирани инсталации за производство на енергия от възобновяеми източници и за производство на биогаз от селскостопански материали - твърди и течни торове, както и на други отпадъци от животински и органичен произход, а когато е необходимо - прави предложения пред общинския съвет за опростяването и облекчаването на процедурите;

5. оказва съдействие на компетентните държавни органи за изпълнение на правомощията им по този закон, включително предоставя налична информация и документи, организира набирането и предоставянето на информация и предоставянето на достъп до съществуващи бази данни и до общински имоти за извършване на оценката по чл. 7, ал. 2, т. 4 от ЗЕВИ.

Реализирането на настоящата Програма е непрекъснат процес на изпълнение на дейностите, наблюдение, контрол и актуализация. Отчита се натрупания опит, трудностите и неуспехите, извършват се корекции на съществуващите вече насоки за развитие в посока към адаптиране на новите обстоятелства и промени във вътрешната и външна среда.

Постигнатите ефекти от изпълнението на Програмата следва да бъдат изразени чрез количествено и/ или качествено измерими стойностни показатели /индикатори, посочени в съставена за целта таблица

Мерки за въвеждане на ВЕИ, очаквани резултати и индикатори за тяхното измерване

№	Мерки за ЕЕ	Очаквани резултати	Индикатор	Мярка	Източник на информация

1	**Насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници в публичния и частния сектор**	Въведени ВЕИ в общински сгради и намаляване потреблението на енергия в тях; Намаляване разходите в общинския бюджет; Въведени ВЕИ в жилищни сгради; Повишаване на комфорта на обитаване на обектите; Намаляване потреблението на енергия в общината.	Общински сгради с въведени ВЕИ; Частни жилищни сгради с ВЕИ; Количество спестена енергия; Количество спестени емисии на CO^2 Икономии в общинския бюджет	Брой Брой kWh Тон Лева	Технически и работни проекти, издадени разрешения за строеж; Справки за потребявано количество ел. енергия; Годишни отчети за изпълнение на общинския бюджет.
2	**Стимулиране на бизнес сектора за използване на ВЕИ и привличане на местни и чуждестранни инвестиции**	Инсталирани фотоволтаични и/или слънчеви системи върху големи покривни и сградни площи на производствени предприятия, складове, търговски и офис сгради; Намаляване потреблението на енергия; Подобряване условията на труд.	Обновени производственисгради; Количество спестена енергия; Количество спестени емисии на CO^2	Брой kWh Тон	Технически и работни проекти; Издадени разрешения за строеж; Справки за потребявано количество ел. енергия.
3	**Използване на енергия от ВЕИ при осветление на улици и площади**	Извършено енергийно обследване на системата за улично осветление на територията на общината; Въведено енергоспестяващо улично осветление в община Търговище; Намаляване потреблението на енергия; Намаляване разходите в общинския бюджет.	Монтирани енергоспестяващ и осветителни тела; Количество спестена енергия; Количество спестени емисии на CO^2	Брой kWh Тон	Резюмета и доклади от извършени енергийни обследвания на уличното осветление; Справки за потребявано количество ел. енергия за улично осветление Годишни отчети за изпълнение на общинския бюджет.
4	**Повишаване на квалификацията на общинските служители с цел изпълнение на проекти свързани с въвеждането и използването на ВЕИ**	Проведени обучения на общински служители за въвеждане на ВЕИ; Изпълнение на заложените в общинската краткосрочна програма за насърчаване използването на ВЕИ и биогорива проекти и дейности; Създадена информационна система за ВЕИ в община Търговище, включваща база данни за инвестиционните разходи и количествата произведена енергия.	Реализирани проекти в областта на ВЕИ; Проведени обучения; Обучени общински служители за ВЕИ; Създадени информационни системи за ВЕИ в община Търговище	Брой Брой Брой Брой	Документация на реализираните проекти; Присъствени списъци, сертификати и други документи за проведени обучения; Годишни справки от създадената информационна система за ВЕИ в община Търговище, включваща база данни за инвестиционните разходи и количествата произведена енергия.

5	**Повишаване на нивото на информираност сред заинтересованите страни в частния и публичния сектор, както и сред гражданите във връзка с възобновяемите енергийни източници**	Подобрена информираност на гражданите и бизнеса по въпроси, свързани с ползите от въвеждане на ВЕИ	Проведени информационни кампании; Проведени семинарии обучения; Изработени информационни материали; Публикации в медии.	Брой Брой Брой Брой	Присъствени списъци; Снимки; Копия на информационни материали; Копия на публикации в медии.

За успешния мониторинг на Програмата е необходимо да се прави периодична оценка на изпълнението, като се съпоставят вложените финансови средства и постигнатите резултати.

X. ОЧАКВАН ЕФЕКТ

Инвестициите във възобновяеми енергийни източници предлагат осезаеми ползи за околната среда и икономиката, а настоящата програма прави възможни такива инвестиции. Основните ползи са:

- ***Финансови икономии*** – Ефектът се наблюдава както в домакинствата, така и в общинските учреждения. Инвестициите в производството и потреблението на ел. енергия от ВЕИ намаляват потреблението на скъпите в момента енергоизточници, а от това и годишните сметки за потребление се редуцират;
- ***Повишаване на конкурентоспособността*** – Инвестициите в производството на ВЕИ биха довели до по-голяма степен енергийна независимост и биха дали положителен ефект върху производствения капацитет и разходи на предприятията. По-малките оперативни разходи означават по-голяма конкурентоспособност;
- ***Ползи за околната среда*** – Инвестициите в производството на възобновяеми енергийни източници намаляват емисиите на въглероден двуокис и така допринасят пряко за почиста околна среда.

Краткосрочната Програма за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива има отворен характер и в срока на действие до 2024 г. ще се усъвършенства, допълва и променя в зависимост от нормативните изисквания, новопостъпилите данни, инвестиционни намерения и финансови възможности за реализация на нови мерки, проекти и дейности.

Настоящата програма е приета на заседание на Общински съвет - Търговищес решение №8 по Протокол №47 от 26.01.2023 г.